

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanja Štubler

Zaposlovanje Romov z vidika novomeških podjetij

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanja Štubler

Mentorica: red. prof. dr. Zinka Kolarič

Zaposlovanje Romov z vidika novomeških podjetij

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

»Če bi sleherni človek ljubil vse ljudi, bi vsak posameznik imel svet«

Friedrich G. Schiller

Diplomsko delo posvečam svojim staršem, ki so mi omogočali študij, me pri njem vzpodbujali ter me podpirali pri mojih odločitvah. Njihova pomoč in podpora me je vodila skozi vsa študijska leta za kar sem jih neizmerno hvaležna. Zahvala tudi bratu Tomažu za razumevanje in potrpežljivost, ko sem pisala diplomsko nalogo.

Posebna zahvala gre tudi moji mentorici, profesorici Zinki Kolarič, za njeno strokovno usmerjanje ter nasvete pri nastajanju te diplomske naloge.

Zaposlovanje Romov z vidika novomeških podjetij

Diplomsko delo obravnava položaj Romov na trgu delovne sile na območju občine Novo mesto. V diplomski nalogi poskušam ugotoviti zakaj vsa prizadevanja družbe ter politike v mestni občini Novo mesto za izboljšanje položaja zaposlovanja Romov, ne privedejo do pravih rezultatov.

Prvi del naloge prikazuje statistične podatke o romski populaciji v Sloveniji, kasneje pa se osredotoči na področje zaposlovanja Romov v Mestni občini Novo mesto. Glavni vir podatkov mi je predstavljal zadnji Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj iz leta 2002, saj kasnejših uradnih podatkov o Romih ni. Drugi del diplomske naloge predstavlja pregled najnovejših programov in ukrepov države ter občine za izboljšanje socialnega položaja Romov. Zadnji del diplomske naloge pripada lastni raziskavi, ki je bila izvedena med novomeškimi delodajalci in odkriva trenutno stanje, ki vlada na področju zaposlovanja Romov.

Tekom diplomske naloge sem ugotovila, da je, glede na mnenje delodajalcev, prisotnih več dejavnikov, ki pogojujejo zaposlovanje oziroma ne-zaposlovanje romske populacije v Novem mestu. Med najpogostejše štejemo: slabo izobrazbeno strukturo, delovno neuspešnost, pogosta odsotnost ter nezainteresiranost za delo. Kljub temu, so anketirani delodajalci v veliki meri pripravljeni na zaposlovanje romske delovne sile ter nakazujejo potrebo po medsebojnem sodelovanju med inštitucijami, ki pripravljajo programe in ukrepe za izboljšanje položaja Romov ter med Romi samimi.

Ključne besede: Romi, izobrazba, brezposelnost, ukrepi izboljšanja

Employment of Roma in terms of Novo mesto companies

Undergraduate thesis is about the general situation of Roma on the labor market in Novo mesto municipality. In my thesis I try to determine why are all the efforts of society and politics for a better employment situation of Roma in municipality Novo mesto not leading to the results we want to achieve.

First part of the thesis shows statistical data about Roma in Slovenia and data about employment of Roma in municipality Novo mesto. The main source of data was the last Census of Population, Households and Housing from the year 2002, because there is no later data about Roma. The second part of the thesis represents an overview of the latest measures and programs for improvement of Roma social position. The last part of the thesis is about my own survey which was done among employers in Novo mesto and shows the current situation on the field of Roma employment.

During my undergraduate thesis I discovered that there are many factors, according to opinion of interviewed employers, which are conditioning on employment or non-employment of Roma population in Novo mesto. The most common factors were: weak educational structure, work underperformance, frequent absences and disinterest in work. Nevertheless, the employers I interviewed are extensively prepared for the employment of the Roma workforce and suggest the need for mutual cooperation between the institutions which provide programs and measures for improvement of Roma situation and improvement of the situation among the Roma themselves.

Keywords: Roma, education, unemployment, improve measures

KAZALO

1	UVOD.....	9
2	ZNAČILNOSTI ROMSKE POPULACIJE V SLOVENIJI.....	13
2.1	DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ROMOV V SLOVENIJI	13
2.2	STAROSTNA STRUKTURA ROMOV	14
2.3	IZOBRAZBA	16
2.4	ZAPOSLENOST	17
2.5	BIVANJSKE RAZMERE	20
2.6	ORGANIZIRANJE ROMOV V SLOVENIJI.....	21
2.7	INFORMATIVNA TER KULTURNA DEJAVNOST ROMOV	21
2.8	USTAVNOPRAVNI POLOŽAJ ROMOV V SLOVENIJI	22
2.9	MEDNARODNA DOLOČILA	24
3	POLOŽAJ ROMOV NA DOLENJSKEM.....	26
3.1	DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ROMOV V DOLENJSKI REGIJI	26
3.2	STAROSTNA STRUKTURA ROMOV V DOLENJSKI REGIJI	28
3.3	BIVANJSKE RAZMERE	28
3.4	IZOBRAZBA	29
3.5	ZAPOSLENOST TER POKLICNI INTERESI ROMOV NA DOLENJSKEM	31
4	PROGRAMI IN UKREPI DRŽAVE TER MESTNE OBČINE NOVO MESTO ZA IZBOLJŠANJE SOCIALNEGA POLOŽAJA ROMOV	33
4.1	PROGRAMI NAMENJENI IZOBRAŽEVANJU IN ZAPOSLOVANJU ROMOV	33
4.2	AKTUALNI PROGRAMI ZA IZBOLJŠANJE IZOBRAŽEVANJA IN ZAPOSLOVANJA NA DOLENJSKEM	35
4.2.1	Programi javnih del za Rome	35
4.2.2	Splošni neformalni programi za odrasle Rome	36
4.2.3	Projekti, ki še trajajo	37

4.2.4	Projekti za prihodnost.....	38
5	ANALIZA STALIŠČ DELODAJALCEV V MESTNI OBČINI NOVO MESTO O ZAPOSLOVANJU ROMOV	40
5.1	PRIKAZ IN INTERPRETACIJA PODATKOV	40
5.2	KLJUČNE UGOTOVITVE RAZISKAVE.....	53
6	ZAKLJUČEK	57
7	LITERATURA	59
	PRILOGA.....	63
	PRILOGA A: Anketa o zaposljivosti Romov v Mestni občini Novo mesto	63

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Število pripadnikov romske skupnosti v popisih prebivalstva od leta 1953 do 2002	13
Tabela 2.2: Struktura Romov glede na starost	15
Tabela 3.1: Število Romov glede na regije	27
Tabela 3.2: Podatki o številu romskih otrok v osnovnih šolah v MONM	31
Tabela 3.3: Brezposelne osebe po starosti v MONM.....	32
Tabela 4.1: Pregled število romskih udeležencev v programih izobraževanja skozi leta	37

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Število narodnostno opredeljenih Romov na 1000 prebivalcev	14
Slika 2.2: Romi po starostnih skupinah ter spolu.....	16
Slika 2.3: Grafični prikaz romskega prebivalstva glede na spol ter izobrazbo za leto 2002....	17
Slika 2.4: Prikaz brezposelnih Romov glede na aktivno prebivalstvo v letu 2002.....	18
Slika 2.5: Prebivalstvo po narodni pripadnosti in ekonomski aktivnosti.....	19
Slika 3.1: Starostna struktura Romov po regijah.....	28
Slika 3.2: Dosežena izobrazbena struktura Romov po regijah.....	30
Slika 5.1: Poznavanje romske problematike	40
Slika 5.2: Prisostvovanje pri reševanju romske problematike	41
Slika 5.3: Vsakodnevna interakcija z Romi	41
Slika 5.4: Izkušnje z zaposlovanjem Romov	42
Slika 5.5: Dela, ki so jih opravljali/jih opravljajo Romi?.....	42
Slika 5.7: Obnašanje Romov na delovnem mestu.....	43
Slika 5.8: Odsotnost Romov na delovnem mestu	44
Slika 5.9: Vzroki za prenehanje delovnega razmerja	45
Slika 5.10: Razlogi, ki vplivajo na nizko zaposlenost Romov	45
Slika 5.11: Pripravljenost na zaposlitev Romov	46
Slika 5.12: Pripravljenost na zaposlovanje Romov ob ustrezni pomoči	47
Slika 5.13: Aktivna politika zaposlovanja.....	47
Slika 5.14: Rom kot delavec	48

Slika 5.15: Dela primerna za romsko delovno silo	49
Slika 5.16: Organizacija dela za Rome	49
Slika 5.17: Odgovornost za izboljšanje romskega položaja.....	50

1 UVOD

Za temo diplomske naloge sem si izbrala problematiko zaposlovanja Romov ter se osredotočila na področje dolenjske regije, natančneje na Mestno občino Novo mesto, za katero je značilna še posebej nizka udeležba romske populacije na trgu delovne sile. Eden izmed pomembnih elementov, ki botrujejo slabemu položaju Romov je njihova nezaposlenost oziroma majhna participacija na trgu delovne sile. Brezposelnost je največkrat pogojena z nizko izobrazbeno strukturo, slabimi socialnimi ter bivanjskimi razmerami, težavami na področju zdravstva, nizko stopnjo vključenosti v družbeno in politično življenje. Poleg tega igrajo veliko vlogo pri njihovem slabem položaju še predsodki, stereotipi in diskriminacija.

Povsod po svetu so Romi znani kot ljudstvo brez lastne države, ki ima zelo izrazite kulturne ter socialne specifičnosti (Gašperšič 2007, 10). Zaradi stalnega preseljevanja govorimo o njihovi dvojni socialno-kulturni stvarnosti, saj na eni strani ohranjajo svoj tradicionalni način življenja, hkrati pa se prilagajajo razmeram na območjih v katerih se naseljujejo (O izvoru Romov 2014).

V Sloveniji imajo Romi naziv etnične skupine (skupnosti) z lastnim jezikom ter svojim načinom življenja. Najbolj so koncentrirani na območju Prekmurja, Dolenjske, Posavja in Bele Krajine. Republika Slovenija je ratificirala številne pomembne mednarodne konvencije ter dokumente na področjih enakosti, nediskriminacije in reševanja romske problematike. Kljub temu položaj Romov v Sloveniji ni zadovoljiv in potrebno bo vložiti še veliko truda vseh akterjev (države, inštitucij in Romov samih) za doseganje boljšega standarda življenja romske populacije.

Med temeljne pogoje za izboljšanje položaja Romov ter njihovo večjo družbeno vključenost spada področje njihovega zaposlovanja. V Sloveniji je zaposlenih zelo malo pripadnikov romske skupnosti, medtem ko je stanje še slabše na območju jugovzhodne Slovenije. Romska populacija je pretežno odvisna od socialne pomoči države, nekaj pa se jih ukvarja z različnimi dejavnostmi v okviru sive ekonomije. Večja udeležba Romov na trgu delovne sile predstavlja eno ključnih rešitev za izboljšanje celotnega položaja romske skupnosti.

Še posebej težaven položaj zaposlovanja Romov je viden v Mestni občini Novo mesto (v nadaljevanju MONM), ki je po Mariboru drugo mesto z največ romskimi prebivalci. Glavni vzrok za množično brezposelnost Romov v MONM je njihova izredno nizka izobrazbena struktura, ki se kljub raznim ukrepom občine izboljšuje prepočasi. Poleg omenjenega pa se

Romi velikokrat srečujejo z odklonilnim odnosom delodajalcev, ki zaradi predsodkov ter stereotipov ne želijo zaposliti romske delovne sile.

Glavni cilj diplomske naloge je raziskati položaj Romov na trgu delovne sile v MONM. Moj namen je poiskati dejavnike, ki po mnenju vplivajo oziroma pogojujejo zaposlovanje oz. nezaposlovanje Romov in tudi igrajo ključno vlogo pri delodajalcih, ki se odločajo za zaposlovanje romske delovne sile. Poleg dejavnikov, ki vplivajo na položaj Romov na trgu delovne sile v Novem mestu, bi raziskala tudi, kakšna so stališča delodajalcev do zaposlovanja Romov v njihovih podjetjih.

Predmet raziskovanja bo pregled statističnih podatkov o romski populaciji v Sloveniji nasploh, v nadaljevanju pa se bom osredotočila na njihov položaj na trgu delovne sile ter položaj Romov v MONM. Prav za področje Novega mesta je MONM v letu 2013 izdelala Strategijo reševanja romske tematike v občini, iz katere bom črpala podatke o romski populaciji. Zadnji uradni statistični podatki o romski populaciji namreč izhajajo iz leta 2002, ko je bil izveden zadnji Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, zato uradnih, poznejših podatkov o romski populaciji ni na voljo. Statistični urad Republike Slovenije po letu 2002 ne vodi več ločene evidence prebivalstva glede na etnično pripadnost.

Posebno poglavje bo predstavljala predstavitev programov in ukrepov države ter MONM za izboljšanje socialnega položaja Romov. Namen ukrepov in programov je aktivno vključevanje in sodelovanje Romov s ciljem izboljšanja kakovosti življenja in pridobitev dela je zagotovo eden izmed pomembnih in ključnih dejavnikov za to. Diplomsko delo se bo zaključilo z analizo podatkov lastne raziskave, ki jo bom izvedla med naključno izbranimi delodajalci v MONM.

V diplomskem delu bom poskušala odgovoriti na dve raziskovalni vprašanji, ki bosta predstavljali glavno nit skozi celotno diplomsko nalogo:

Raziskovalno vprašanje 1: *Kateri so po mnenju delodajalcev dejavniki, ki pogojujejo zaposlovanje oziroma ne- zaposlovanje Romov v Mestni občini Novo mesto?*

Raziskovalno vprašanje 2: *Kakšna so stališča delodajalcev v Mestni občini Novo mesto do zaposlovanja Romov v njihovih podjetjih?*

Pri prvem raziskovalnem vprašanju sem predpostavljala, da obstaja nabor dejavnikov, ki vplivajo na zaposlovanje Romov v Novem mestu. Pri odkritju teh dejavnikov sem preko

drugega raziskovalnega vprašanja predpostavljala, da je eden izmed dejavnikov tudi nizka pripravljenost delodajalcev, da bi zaposlili romsko delovno silo.

Pri delu si bom pomagala z analizo virov, kot so zakoni in ureditve, s pregledom literature ter dosedanjih raziskav na podano temo, opravila pa bom tudi raziskavo med delodajalci v novomeški občini. Največ uradnih statističnih podatkov bom pridobila iz zadnjega Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj iz leta 2002. Pomembno je poudariti, da uradnih, novejših statističnih podatkov o romski populaciji po letu 2002 ni na voljo, saj se od takrat naprej ne vodi več ločena evidenca prebivalstva po etnični pripadnosti. Podatke za občino Novo mesto bom črpala iz Strategije reševanja romske tematike v Mestni občini Novo mesto, ki jo je v letu 2013 občina sprejela sama. Le-ta mi bo pomagala pridobiti novejše podatke o romski populaciji v MONM.

Večji poudarek diplomske naloge pa bo predstavljala lastna raziskava, ki jo bom izvedla med naključno izbranimi delodajalci v MONM. Odločila sem se za anketni vprašalnik, ki je sestavljen iz 19 vprašanj; od tega jih bo 17 zaprtega tipa, dve vprašanji pa bosta odprtega tipa. Pri anketi bom ponudila odgovore, ki bodo podali rezultate na moja raziskovalna vprašanja. Želela bom izvedeti kateri so po mnenju delodajalcev dejavniki, ki pogojujejo zaposlovanje oz. ne-zaposlovanje Romov v MONM ter kakšna so stališča delodajalcev do zaposlovanja romske delovne sile v njihovih podjetjih. Vzorec anketiranih bo 25 podjetij v Novem mestu, ki jih bom izbrala naključno. Ankete pa bom pošiljala po navadni oziroma elektronski pošti.

Diplomsko delo je razdeljeno na več poglavij ter podpoglavij, saj sem s tem želela zagotoviti večjo preglednost ter sistematičnost nad podano problematiko.

V uvodu je predstavljen premet raziskovanja, raziskovalna vprašanja, metodologija dela ter struktura celotne naloge.

Drugo poglavje je namenjeno predstavitvi statističnih podatkov romske populacije v Sloveniji ter predstavitev romske populacije na območju MONM. Gre za statistične podatke o demografski značilnosti Romov, starostni strukturi, izobrazbi, zaposlenosti, bivanjskih razmerah, organiziranosti, informativni in kulturni dejavnosti, ustavnopravnem položaju ter mednarodnih določilih. V nadaljevanju se bom osredotočila na ključni problem moje diplomske naloge – to je brezposelnost romske populacije v novomeški občini. V tem delu diplomske naloge si še sledijo predlagani ukrepi in programi države in občine na območju

Novega mesta, ki si prizadevajo za izboljšanje položaja romske populacije na trgu delovne sile.

Tretji del diplomske naloge pa predstavlja lastna raziskava, ki bo izvedena med naključno izbranimi delodajalci v Novem mestu, saj sem želela ugotoviti, kateri so dejavniki, ki po mnenju delodajalcev pogojujejo zaposlovanje oziroma ne-zaposlovanje Romov ter kakšna so stališča novomeških delodajalcev do zaposlovanja romske delovne sile v njihovih podjetjih.

2 ZNAČILNOSTI ROMSKE POPULACIJE V SLOVENIJI

2.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ROMOV V SLOVENIJI

Po ocenah različnih institucij (centri za socialno delo, upravne enote, nevladne organizacije) v Republiki Sloveniji živi približno 7.000 do 12.000 pripadnikov romske skupnosti. Tradicionalno so Romi naseljeni na območju Prekmurja, Dolenjske ter Bele krajine, v Posavju in v večjih mestih kot so Maribor, Velenje, Celje, Jesenice ter Radovljica. Ob zadnjem popisu prebivalstva leta 2002, se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3.246 oseb, kar je 30 odstotkov več kot ob predhodnem popisu prebivalstva leta 1991. Večje število opredeljenih Romov je tudi pokazatelj izboljšanja njihovega položaja v tem obdobju. Pomembno je omeniti, da so podatki o številu romskih pripadnikov razmeroma stari, saj je bil zadnji popis prebivalstva, ki se je opravljal v Republiki Sloveniji, leta 2002. Kasnejših uradnih podatkov o številu Romov v Sloveniji, razen podatkov različnih inštitucij, ni (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

Tabela 2.1: Število pripadnikov romske skupnosti v popisih prebivalstva od leta 1953 do 2002

Leto popisa	1953	1961	1971	1981	1991	2002
Število Romov	1663	158	951	1393	2259	3246

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev ter stanovanj v RS v letu 2002.

Slika 2.1: Število narodnostno opredeljenih Romov na 1000 prebivalcev

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS v letu 2002 v Klopčič (2004, 29).

2.2 STAROSTNA STRUKTURA ROMOV

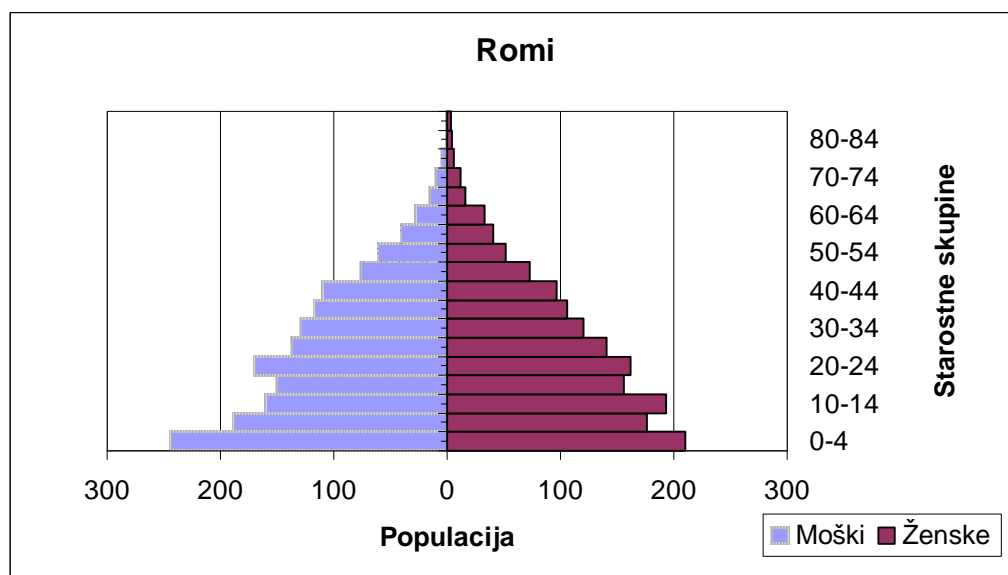
Starostna struktura Romov se razlikuje od starostne strukture celotnega prebivalstva Slovenije. Tega, glede na podatke Statističnega urada Slovenije, štejemo med stara prebivalstva, predvsem zaradi manjšega števila rojstev ter podaljševanja življenja, na drugi strani pa so Romi predvsem mlada ter vitalna skupina. Visoka pogostost Romov med mladimi ter nizka med starimi ni le posledica rodnosti, temveč tudi posledica vse večje narodne zavesti pri mladih ter morda nadpovprečni umrljivosti. To je razvidno tudi iz podatkov Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj RS iz leta 2002 (glej: Tabela 2.2, Slika 2.2).

Tabela 2.2: Struktura Romov glede na starost

STAROSTNA SKUPINA	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
0-4	244	210	454
5-9	188	176	364
10-14	160	193	353
15-19	151	156	307
20-24	170	162	332
25-29	137	141	278
30-34	130	120	250
35-39	117	106	223
40-44	110	97	207
45-49	76	73	149
50-54	61	52	113
55-59	41	41	82
60-64	28	33	61
65-69	15	16	31
70-74	10	12	22
75+	7	13	20
SKUPAJ	1645	1601	3246

Vir: (Šircelj 2003, 144-145).

Slika 2.2: Romi po starostnih skupinah ter spolu

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Slovenija v letu 2002 v Klopčič (2004, 21).

Zgornja slika, ki prikazuje deleže Romov glede na starost in spol, pokaže večja odstopanja pri starosti 0-4 let ter 10-14 let, medtem ko se piramida strne v konico pri starejši populaciji. Iz slike je razvidno, da Rome štejemo med mlado prebivalstvo.

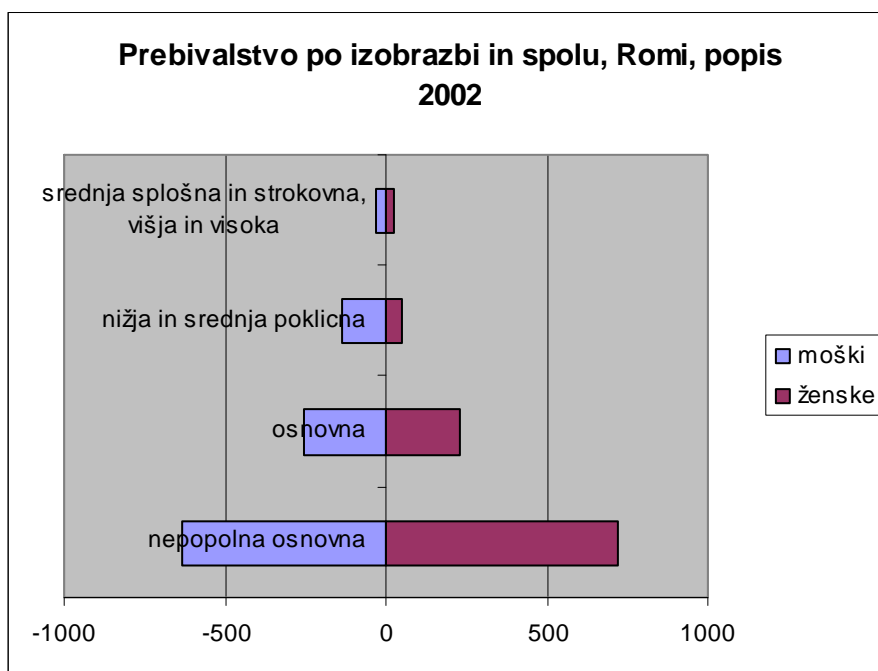
2.3 IZOBRAZBA

O vzgoji ter izobraževanju romskih otrok na ozemlju današnje Slovenije za čas pred drugo svetovno vojno ni na voljo skoraj nikakršnih zanesljivih podatkov. Iz šolskih poročil posameznih šol ter časopisnih zapiskov se da sklepati, da je nekaj otrok iz romske skupnosti obiskovalo osnovno šolo, vendar po vsej verjetnosti neredno in tudi ne vsa leta šolske obveznosti. Leta 1993 je strokovni svet Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje oblikoval Navodila za prilagajanje programa OŠ za romske učence, kar je predstavljalo velik korak naprej k izboljšanju položaja izobrazbe Romov (Tancer 1994, 69-76).

Danes je izobrazbena struktura Romov v Sloveniji precej nizka. Velik problem je mogoče opaziti v nerednem obiskovanju pouka in vrtcev romskih otrok in tako obstaja velika verjetnost, da zaključujejo osnovnošolsko izobraževanje na nižjih stopnjah ali pa ga celo ne zaključijo. Razlogi za takšno stanje so nepoznavanje slovenskega jezika, pomanjkljiva socializacija otrok ter odrinjenost romskih otrok od ostalih vrstnikov. Med razloge, ki vplivajo

na osip romskih otrok ter njihovo slabo šolsko uspešnost, gotovo prištevamo še revščino, neurejene bivalne in socialne razmere, pomanjkanje motivacije ter same spodbude znotraj skupnosti Romov (Devetak 2005, 18).

Slika 2.3: Grafični prikaz romskega prebivalstva glede na spol ter izobrazbo za leto 2002

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj RS v letu 2002 v Klopčič (2004, 23).

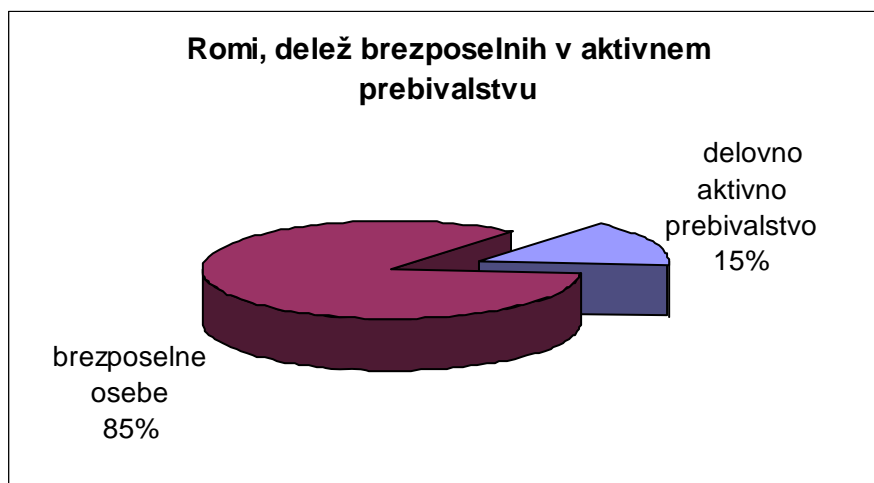
Povprečje kaže, da več kot 65 odstotkov Romov nima končane osnovne šole, kar posledično nakazuje na nizko izobrazbeno strukturo. Med tistimi, ki imajo dokončano osnovno šolo, pa prevladujejo moški (Klopčič 2004, 23).

2.4 ZAPOSLENOST

Zaostreni pogoji gospodarstva otežujejo možnosti za povečano zaposlovanje Romov. Njihova nizka zaposlenost je predvsem posledica za njih značilne nizke izobrazbene strukture in visoke stopnje fluktuacije (Horvat 2003, 62). Med razloge za nizko zaposlenost Romov se štejejo: direktna ter indirektna diskriminacija, predsodki, pomanjkanje medkulturnega dialoga in pomanjkanje motivacije za izobraževanje ter iskanje zaposlitve pripadnikov romske skupnosti (Babič Ivaniš in ostali 2006, 240).

Brezposelnost romske populacije je glavni razlog za večino težav, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju, saj delo ter zaposlitev nista pomembna le zaradi pridobivanja sredstev za preživetje, pač pa sta tudi dejavnika socialnega vključevanja v družbo ter osebne rasti. Študije brezposelnosti kažejo, da njene negativne posledice močno vplivajo na splošen položaj celotne družine, kar se najbolj kaže pri kakovosti starševstva. Z zaposlitvijo bi si Romi bistveno izboljšali kakovost življenja ter izboljšali bivalne razmere, saj so dobri pogoji bivanja pomemben dejavnik za zdravo ter urejeno življenje (Rudaš 2003, 103-104). Danes prevladujoči ter najbolj zanesljiv vir preživljanja Romom predstavljajo državne pomoči (pomoč za brezposelnost, socialna pomoč, otroški in denarni dodatki) ter na drugem mestu neorganizirana zaposlitev (nabiranje zdravilnih zelišč, gozdnih sadežev, nabiranje odpadnih surovin) (Winkler 1999, 66).

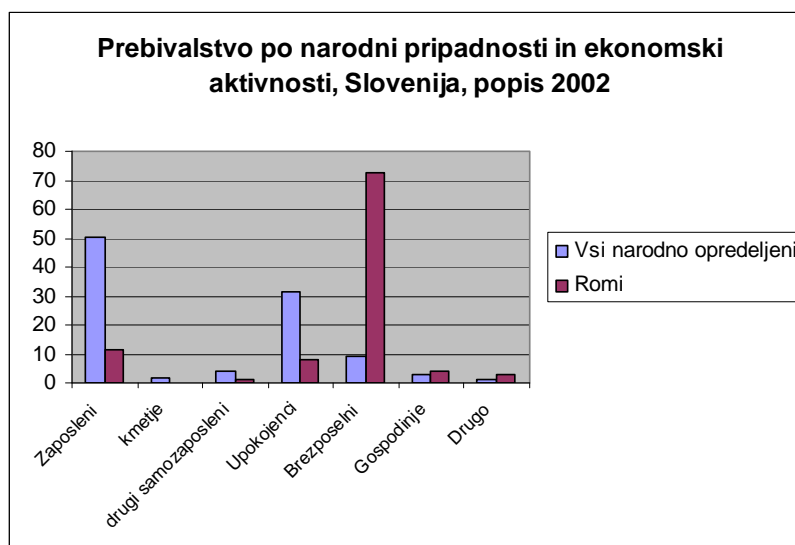
Slika 2.4: Prikaz brezposelnih Romov glede na aktivno prebivalstvo v letu 2002

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v letu 2002 v Klopčič (2004, 25).

Glede na sliko, ki prikazuje delež brezposelnih Romov glede na aktivno prebivalstvo, lahko vidimo, da stopnja zaposlenosti članov romske skupnosti v Sloveniji korenito odstopa od povprečja brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu v Sloveniji. Podatki iz leta 2002 nakazujejo, da je v celotni populaciji od delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji zaposlenih 86 % oseb, medtem ko je brezposelnih 14 %. Iz tega popisa so razvidni tudi podatki o zaposlenosti Romov. Podatki so zrcalni, kar pomeni, da je med člani romske skupnosti zaposlenih 15 %, medtem ko je 85 % Romov brezposelnih (Klopčič 2004, 25).

Slika 2.5: Prebivalstvo po narodni pripadnosti in ekonomski aktivnosti

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Klopčič (2004, 25).

Vloga pripadnikov romske skupnosti na trgu delovne sile v Sloveniji ima nekatere značilnosti:

- *Večje število Romov je na Zavodu za zaposlovanje prijavljenih izključno zaradi uveljavljanja socialnih pravic ter ne zato, ker iščejo delo.*
- *Natančnega števila o brezposelnosti Romov ni, saj je Romi ne vnašajo v evidenco kot pripadniki romske skupnosti. Do približnega števila lahko pridemo s pomočjo tipičnih romskih priimkov ali osebnega poznavanja strank.*
- *Ker večina Romov živi na Dolenjskem, v Prekmurju in v Beli krajini, ni posluha za romska vprašanja na nacionalni ravni ter je to največkrat prepuščeno lokalnim skupnostim, kjer Romi dejansko živijo.*
- *Razlike so vidne tudi med samimi Romi. Majhen delež jih je zelo dobro prilagojenih ter vključenih v okolje večinskega prebivalstva, večina pa jih živi ločeno v svojih skupnostih ter se težje vključujejo v drugo okolje. Prav zaradi njihove nekonkurenčnosti na trgu dela jih le-ta še bolj potiska v obrobje družbe. Predvsem Romi sami morajo poskušati sprejeti pravila življenja, ki veljajo v okolju zunaj njih.*
- *Na njihove majhne zaposlitvene možnosti zagotovo vpliva slaba izobrazbena struktura, saj je predvsem za Dolenjsko značilno, da le redki dokončajo osnovno šolo, kaj šele višjo stopnjo izobrazbe (Smerdu in Giodani 2003, 7-8).*

Ovire, ki se pojavljajo pri zaposlovanju Romov so: *nizka stopnja izobrazbe, ni zahtevanih delovnih navad, nerazumevanje med romskim ter večinskim prebivalstvom, splošni stereotipi, po nekaterih ocenah previsoka socialna pomoč države, visoka družbena toleranca do njihovega načina življenja, večja pričakovanja in zahteve pripadnikov romske skupnosti kot pripravljenost za doseganje le-teh, zaposlovanje na črno in siva ekonomija* (ibid.).

2.5 BIVANJSKE RAZMERE

Glede na pridobljene podatke s strani občin je ugotovljeno, da je v Sloveniji v 25 občinah 90 romskih naselij. Največje romsko naselje je KS Pušča v Mestni občini Murska Sobota s približno 850 prebivalci, najmanjše pa Pince v občini Lendava z dvema prebivalcema.

Večina Romov še vedno živi v naseljih, ki so izolirana od ostalega prebivalstva ali na robu naseljenih območij v razmerah, ki so pod minimalnimi bivalnimi standardi. Podatki kažejo, da 39 % Romov živi v zidanih stanovanjskih hišah, od katerih je kar polovica zgrajenih brez potrebnih dovoljenj, samo 12 % jih živi v stanovanjih. Ostali del Romov živi v zasilnih bivališčih kot so barake, kontejnerji ter prikolice (Mnenje na poročilo komisarja za človekove pravice Sveta Evrope o napredku Slovenije pri izvajanju njegovih priporočil 2003-2005, 6).

Največji težavi bivalnih razmer Romov sta parcelizacija ter urbanistični ureditveni načrt romskih naselij. V veliko romskih naseljih je viden problem lastništva zemlje, saj so si Romi uredili naselja na ozemlju drugih lastnikov (Horvat Muc 2003, 63).

Na podlagi bivalnih razmer lahko Rome v Sloveniji razdelimo v tri skupine:

- Prva skupina vključuje tiste Rome, za katere je značilna visoka kultura bivanja. Živijo predvsem v stanovanjih v blokkih, v lastnih zidanih hišah izven romskih naselij ali pa v razvitih romskih naseljih.
- V drugi skupini so Romi, ki živijo v strnjenih romskih naseljih v zidanih ter lesenih eno- ali dvoprostornih hišah.
- Tretja skupina, skupina z najnižjo stopnjo kulture bivanja, živi v izoliranih naseljih, ki so običajno na robu vasi. Njihovi bivalni prostori so velikokrat temni, vlažni, higiensko zanemarjeni ter brez urejenih sanitarij (ibid.).

2.6 ORGANIZIRANJE ROMOV V SLOVENIJI

Na lokalni ravni se Romi združujejo v društva, nekatera društva pa se naprej povezujejo v zveze društev – tako največje število romskih društev združuje Zveza Romov Slovenije (Zveza Romov Slovenije 2014). V leto je vključenih preko 30 društev s 1325 člani. Aktivnih pa je še kar nekaj manjših zvez: Zveza romskih skupnosti Umbrella-Dežnik, Zveza Sintov, Romski akademski klub, Zvez romskih skupnosti v Sloveniji - Bela krajina - Dolenjska itd. Delovanje romskih društev je osredotočeno predvsem na povezovanje romske skupnosti na lokalni ravni, ohranjanje identitete, razvijanje jezika, kulturno delovanje, organizacija različnih prireditev in izboljšanje romskega položaja v okoljih, kjer živijo (Ministrstvo za notranje zadeve 2014).

Romi imajo svoja predstavništva v mestnih/občinskih svetih, ki jih določa zakon, ki ureja področje lokalne samouprave. Tudi Zakon o romski skupnosti (Ur. l. RS 33/2007) vsebuje določbe, s katerimi Republika Slovenija zagotavlja uresničevanje posebnih pravic romske skupnosti na področju soodločanja v javnih zadevah, ki se nanašajo na Rome same. V občinah, v katerih se v skladu z zakonom, ki ureja lokalno samoupravo, izvoli predstavnika romske skupnosti v mestni oz. občinski svet, se nato v občinskem svetu ustanovi posebno delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti. V letu 2002 je bilo ustanovljeno Združenje Forum romskih svetnikov, čigar namen je povečanje politične participacije Romov v Republiki Sloveniji (Ministrstvo za notranje zadeve 2014).

Na državni ravni je bil leta 2007 ustanovljen Svet romske skupnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS 94/2007), ki predstavlja interese romske skupnosti v razmerju do državnih organov ter je oseba javnega prava. Svet sestavlja 21 članov, od tega je 14 predstavnikov. Svet je odgovoren za obravnavanje vprašanj, ki se nanašajo na interese, položaj ter pravice romske skupnosti, dajanje predlogov in pobud pristojnim organom, spodbujanje dejavnosti za ohranjanje romskega jezika ter kulture, spodbujanje in organiziranje kulturne, informativne, in založniške dejavnosti, ki so pomembne za razvoj Romov, razvoj ter ohranjanje stikov z romskimi organizacijami v drugih državah (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

2.7 INFORMATIVNA TER KULTURNA DEJAVNOST ROMOV

Romska kultura je posebna ter pestra. Romi svojo kulturno posebnost danes ohranjajo v obliki aktivnega sodelovanja v različnih romskih društvih po Sloveniji, kot kulturni animatorji, se udeležujejo raznih predavanj o romski kulturi, prav tako sodelujejo pri izdajanju romskega

časopisa, slovarjev romskega jezika za vsakdanjo rabo (E-gradivo za usposabljanje svetovalcev za delo s ciljno skupino Romov 2014).

Razcvet na področju informativne dejavnost romske skupnosti je opazen pri pripravi radijskih ter televizijskih oddaj za Rome. Le-te se že več let pripravljajo na lokalnih radijskih ter televizijskih postajah, v letu 2007 pa se je v okviru programa nacionalne RTV Slovenija začela predvajati tedenska romska oddaja Naše poti – Amare droma. Urad Vlade RS za narodnosti sofinancira redne tedenske romske radijske oddaje na radiu Murski Val v Murski Soboti, ki pokriva področje Prekmurja, ter radiu Studio D v Novem mestu, ki zajema Dolenjsko, Belo krajino in Posavje. Oddaje večinoma potekajo v slovenskem jeziku, deloma pa tudi v romščini. Urad Vlade RS za narodnosti od leta 2002 poleg radijskih oddaj sofinancira tudi romske TV oddaje. Na območju Prekmurja jih pripravlja kabelska TV-IDEA iz Murske Sobote, medtem ko Vaš kanal iz Novega mesta skrbi za območje Dolenjske, Bele krajine ter Posavja. Tematika oddaj se dopolnjuje z radijskimi oddajami (Ministrstvo za finance 2014). Njihova vsebina je prežeta z aktualnimi informacijami iz dela ter življenja Romov, poročajo o kulturnih, športnih in drugih aktualnih dogodkih, predstavljajo možnosti za izboljšanje položaja romske etnične skupnosti, gostijo Rome, predstavnike lokalnih skupnosti ter države, strokovnjaki, ki se ukvarjajo z romsko tematiko, itn (E-gradivo za usposabljanje svetovalcev za delo s ciljno skupino Romov 2014).

2.8 USTAVNOPRAVNI POLOŽAJ ROMOV V SLOVENIJI

Začetki urejanja pravnega položaja pripadnikov romske skupnosti segajo v leto 1989, ko je bila z ustavnimi amandmaji sprejeta določba, naj se pravni položaj Romov uredi z zakonom (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

Rome v Sloveniji, ki so se že v preteklosti preselili v Slovenijo ter so tu trajno zgodovinsko naseljeni, predpisi omenjajo kot avtohtone Rome in so tudi posebej obravnavani v Ustavi Republike Slovenije, kjer je označeno, da »položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon« (Ustava Republike Slovenije, 65. čl.). Pravice, ki so povezane z Romi pa so še posebej opredeljene v področnih zakonih (Obreza 2003, 48).

65. člen ustave omogoča zagotovitev t. i. "pozitivne diskriminacije", kar pomeni, da pri urejanju posebnega položaja in posebnih pravic romske skupnosti zakonodajalec ni omejen z

načelom enakosti, ki mu pri urejanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin prepoveduje vsako diskriminacijo, ki bi temeljila na narodnosti, rasi ali drugih okoliščinah (ibid., 50).

Romska skupnost v Republiki Sloveniji nima položaja narodne manjšine, ampak gre za posebno etnično skupnost ali manjšino, ki ima posebne antropološke, etnične ter kulturne značilnosti (svoj jezik, kulturo, zgodovino). Ustavno sodišče Republike Slovenije jo pojmuje kot posebno romsko etnično skupnost, ki živi na območju Republike Slovenije (Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji 2006).

V novejšem času se je povečalo število Romov, saj so se v Slovenijo preselili tudi nekateri Romi predvsem iz republik nekdanje Jugoslavije. Za te Rome se uporablja izraz neavtohtoni Romi ter njihove pravice niso posebej opredeljene (Obreza 2003, 48).

Odbor Državnega zbora RS za notranjo politiko in zakonodajo je 12.10. 1995 sprejel naslednji sklep: »da /za/ ureditev vprašanj, ki so vitalnega pomena za ureditev položaja Romov v Republiki Sloveniji, zaenkrat ni potreben globalni zakon, temveč, naj se uredi materija, ob upoštevanju enakopravnosti, v področni zakonodaji v skladu s predlogi Vlade Republike Slovenije z drugimi ukrepi« (Mnenje vlade Republike Slovenije o predlogu zakona o romski skupnosti 2005). Leta 2007 je bil sprejet Zakon o romski skupnosti v Sloveniji (Ur. l. RS 33/2007), ki določa skrb državnih organov ter organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri uresničevanju posebnih pravic romske skupnosti ter ureja organiziranost in financiranje romske skupnosti na državni kot na lokalni ravni (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

Zakon o romski skupnosti (Ur. l. RS 33/07) je zavezujoč za državo, da:

- ✓ *ustvarja pogoje za vključevanje pripadnikov romske skupnosti v sistem vzgoje ter izobraževanja, zagotavlja pogoje za dvig izobrazbene ravni Romov in ustrezno študentsko politiko,*
- ✓ *na področju trga dela in zaposlovanja Republika Slovenija namenja posebno skrb spodbujanju zaposlovanja, poklicnemu izobraževanju ter usposabljanju Romov in*
- ✓ *spodbuja ohranjanje ter razvoj romskega jezika in kulturno, informativno ter založniško dejavnost romske skupnosti.*

Zakoni, še urejajo posebne pravice in nudijo zaščito romski skupnosti so:

- *Zakon o lokalni samoupravi (Ur. l. RS 100/05)
- *Zakon o lokalnih volitvah (Ur. l. RS 22/06)
- *Zakon o evidenci volilne pravice (Ur. l. RS 1/07)
- *Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Ur. l. RS 96/02)
- *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS 16/2007-UPB5)
- *Zakon o vrtcih (Ur. l. RS 100/05)
- *Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS 81/06)
- *Zakon o medijih (Ur. l. RS 110/2006-UPB1)
- *Zakon o knjižničarstvu (Ur. l. RS 87/01)
- *Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. l. RS 96/02)
- *Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Ur. l. RS 96/05)

Zakon o romski skupnosti (Ur. l. RS 33/07) je v času sprejemanja prijel številne kritike, tako s strani večinskega prebivalstva, kot s strani Romov samih. Po mnenju večinskega prebivalstva imajo pripadniki romske skupnosti že dovolj ugodnosti v okviru področnih zakonov, zato krovni zakon ni potreben. Mnenje romske skupnosti pa je bilo razdeljeno: Zveza Romov na eni strani je zakon pozdravila, medtem ko so mu nekatera romska društva nasprotovala. Vladalo je mnenje, da Romi ne želijo statusa, podobnega statusu narodne manjšine, vključno z uvedbo romskega jezika v osnovne šole, saj to Rome ponovno izpostavlja kot posebno skupino, namesto da bi jim bilo omogočeno življenje, kot ga ima večinsko prebivalstvo (Cigler in Bukovec 2007, 57-58).

2.9 MEDNARODNA DOLOČILA

Republika Slovenija se je s članstvom v Evropski uniji vključila v evropski pravni red, kjer velja načelo spoštovanja razlike med kulturami in prepoved diskriminacije na podlagi rase. Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (Ur. l. RS 93/07) zapoveduje enakost

vsakega posameznika ne glede na njegovo narodnost, raso ali etnično poreklo, spol, zdravstveno stanje oziroma invalidnost, jezik, versko ali drugo prepričanje, starost, spolno usmerjenost, izobrazbo, gmotno stanje, družbeni položaj ali druge osebne okoliščine (Klopčič 2007, 109).

Ob ratifikaciji Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin (Ur. l. RS, MP 4/98) je Vlada Republike Slovenije podala izjavo, da se uporabljajo določbe Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin tudi za romsko skupnost, ne glede na tradicionalno naseljenost. Vendar se v pravnem urejanju še vedno določajo razlike glede na avtohtone ter neavtohtone Rome in prav to razlikovanje vsebuje tudi Zakon o romski skupnost v Sloveniji (Klopčič 2007, 108).

Republika Slovenija je podpisnica vseh pomembnejših mednarodnih instrumentov o varstvu človekovih pravic: Mednarodnega pakta Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN) o državljanskih in političnih pravicah, Mednarodne konvencije za odpravo vseh oblik rasne diskriminacije, Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin ter Evropske listine regionalnih ali manjšinskih jezikov (ibid.). Posebno zaščito Romov država uresničuje tudi z izvajanjem Mednarodnega pakta OZN o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, priporočil in resolucij Sveta Evrope o položaju Romov v Evropi, aktivno tudi sodeluje v Paktu stabilnosti JV Evrope, Srednjeevropski pobudi, itn (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

Leta 2000 je Slovenija ratificirala Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih (Ur. l. RS-MP, 17/00, 7/07, 8/14) ter se obvezala, da se bodo določbe od 1. do 4. odstavka 7. člena (cilji ter načela, na katerih temeljijo politika, zakonodaja, praksa pogodbenic v zvezi z regionalnim ali manjšinskimi jeziki na ozemljih, na katerih se ti jeziki uporabljajo, in glede na položaj vsakega jezika) te listine smiselno uporabljale tudi za romski jezik (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

Republika Slovenija je s sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvi Zakona o lokalni samoupravi, Zakona o spremembah, Zakona o lokalnih volitvah in Zakona o evidenci volilne pravice realizirala tudi Resolucijo stalne konference regionalnih ter lokalnih skupnosti Sveta Evrope v delu, kjer priporoča hitrejšo vključevanje Romov v lokalne skupnosti (Urad Vlade RS za narodnosti 2014).

3 POLOŽAJ ROMOV NA DOLENJSKEM

V tem delu diplomske naloge bom podrobno opisala položaj Romov v dolenski regiji; demografske podatke, podatke o njihovi izobrazbi in zaposlenosti ter poklicnih interesih. Še podrobneje se bom osredotočila na problematiko zaposlovanja romske delovne sile v MONM, ki predstavlja predmet raziskovanja moje diplomske naloge.

Podatke sem pridobila predvsem iz Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS v letu 2002, ki je bil tudi zadnji popis prebivalstva, (ki je še ločil prebivalstvo glede na etnično pripadnost) zato novejših uradnih podatkov o romski populaciji na Dolenjskem namreč ni. V tem delu sem si pomagala tudi s Strategijo reševanja romske tematike v Novem mestu, ki jo je skupaj s sodelavci pripravila vodja za kulturo, zdravstvo in socialo Mateja Jerič. Strategija obravnava romsko problematiko v občini Novo mesto skozi več dejavnikov, sama pa se bom osredotočila na dejavnik brezposelnosti novomeških Romov. Strategija je bila dokončana v letu 2014 ter predstavlja ključne rešitve in ukrepe občine za izboljšanje položaja Romov v Novem mestu. Medtem ko podatki iz Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj RS iz leta 2002 prikazujejo podatke za dolensko regijo, se na drugi strani prej omenjena strategija osredotoča izključno na MONM.

V nadaljevanju bodo predstavljeni aktualni programi in ukrepi, ki jih izvaja država in MONM v korist izboljšanja slabega stanja Romov na trgu delovne sile.

3.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ROMOV V DOLENJSKI REGIJI

Na zadnjem Popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj leta 2002 se je 3.246 oseb opredelilo za Rome, od tega jih kar 1.074 (33 %) živi na območju jugovzhodne Slovenije. Za primerjavo se je v Pomurju za Rome opredelilo 989 oseb. Glede na podatke zadnjega popisa iz leta 2002 je razvidno, da je največja koncentracija Romov na Dolenjskem.

Tabela 3.1: Število Romov glede na regije

Statistična regija	Narodno opredeljeni za Rome
SLOVENIJA	3246
Pomurska	989
Podravska	712
Koroška	3
Savinjska	40
Zasavska	14
Spodnjeposavska	79
Jugovzhodna Slovenija	1074
Osrednjeslovenska	262
Gorenjska	49
Notranjsko-kraška	4
Goriška	14
Obalno-kraška	6

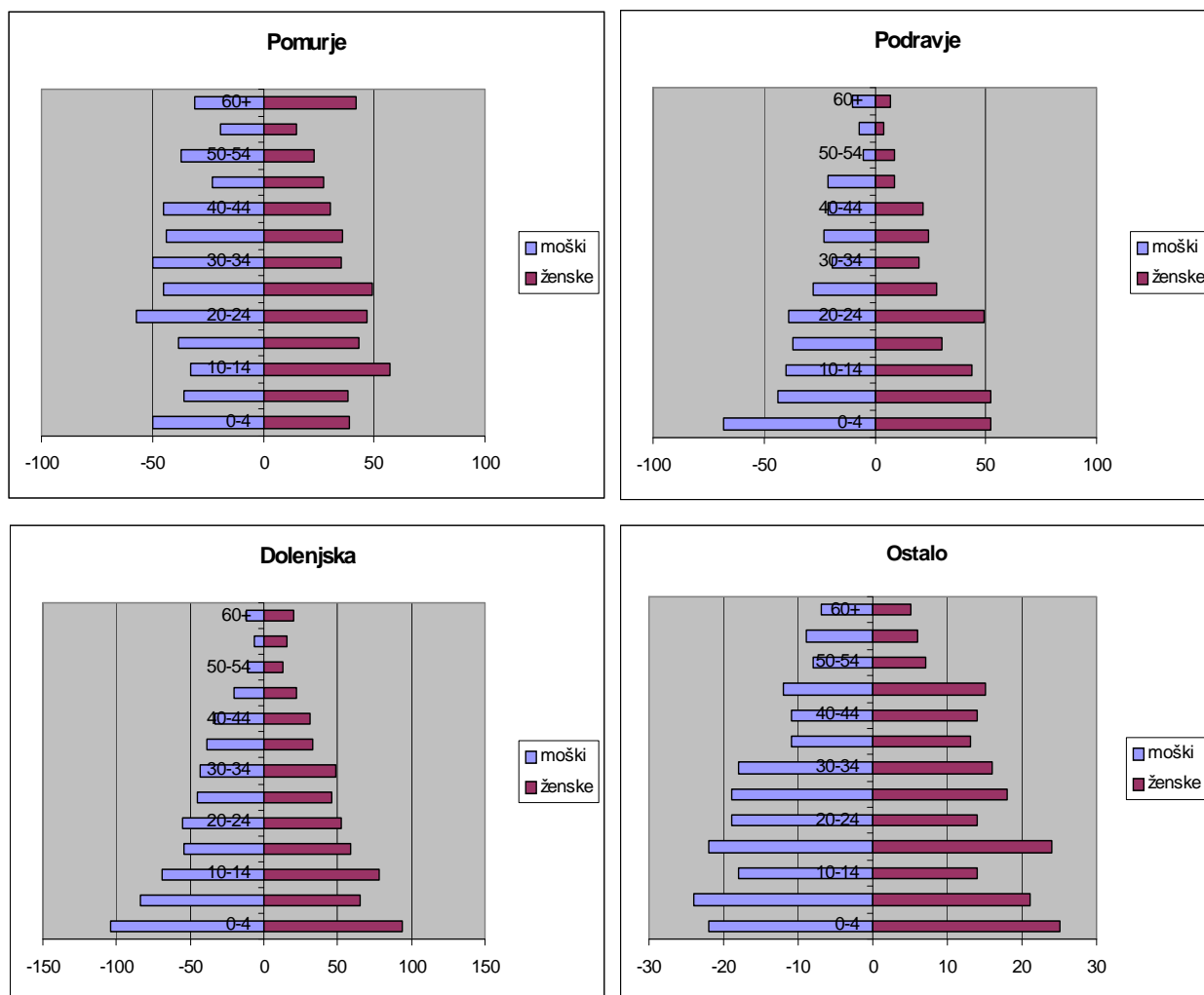
Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS v letu 2002.

Novejši statistični podatki, ki izhajajo iz Strategije reševanja romske tematike v Mestni občini Novo mesto, prikazujejo, da se je na dan 22. 6. 2012 v MONM opredelilo 964 predstavnikov romske skupnosti. V Novem mestu je opredeljenih 7 romskih naselij: Žabjak, Brezje, Poganci (Jedinščica), Otočec, Stranska vas (Ruperč vrh) ter Šmihel (Jerič 2013, 5). Primerjava podatkov iz leta 2002, ko je potekal zadnji Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj ter podatkov iz Strategije reševanja romske tematike v Mestni občini Novo mesto iz leta 2012 pokaže, da se je število Romov v 10 letih malenkost zmanjšalo (iz 1074 na 964). Ob tem je pomembno upoštevali, da podatki iz popisa prikazujejo stanje romske populacije za celotno jugovzhodno Slovenijo, medtem ko se strategija osredotoča izključno na MONM.

3.2 STAROSTNA STRUKTURA ROMOV V DOLENJSKI REGIJI

Iz spodnjih piramid so razvidni podatki o starostni strukturi Romov po regijah iz Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj RS v letu 2002. Pregled podatkov nam prikazuje, da Dolenjska izrazito izstopa po mladi strukturi romskega prebivalstva, predvsem po deležu otrok do 15. leta.

Slika 3.1: Starostna struktura Romov po regijah

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS v letu 2002 v Klopčič (2004, 22).

3.3 BIVANJSKE RAZMERE

Bivanjske razmere so pomemben dejavnik, ki vpliva na zaposljivost ter zaposlenost romskih prebivalcev. V dolenjski regiji je prisoten nizek standard bivanja. Zelo malo naselij je opremljenih z osnovno infrastrukturo, kot so trgovina, gostinski lokal, zdravstvena postaja, banka ter druge podobne storitve (Softić in drugi 2007, 10).

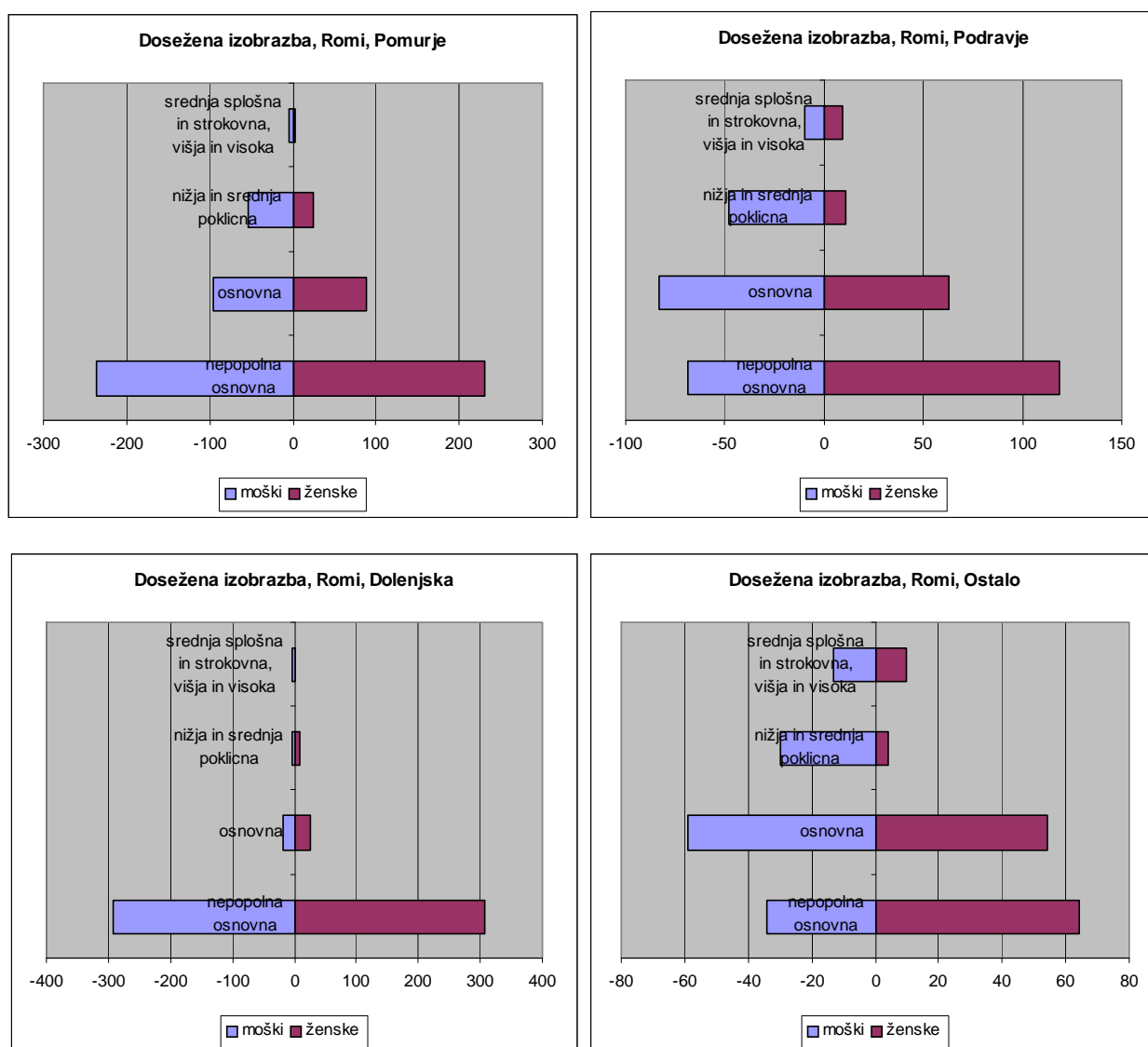
Za Rome na Dolenjskem je značilna velika razpršenost manjših naselij, medtem ko so večja naselja le izjema. Na območju MONM je »zasidranih« 7 romskih naselij: Žabjak, Brezje, Poganci, Ob potoku (Gotna vas), Otočec, Stranska vas in Šmihel. Največ Romov je naseljenih v Žabjaku in Brezju (619 Romov), najmanj pa v Gotni vasi (46). MONM ugotavlja, da se število Romov v vseh naseljih z leti povečuje (Jerič 2013, 5).

Večino od romskih naselij v MONM bi lahko označili za etnični ter socialni geto. Zaradi njihove strukture ter funkcij so izraziti »slumi«. Obe oznaki jih razvrščata med socialno ogrožene ter marginalne družbene skupnosti, kar pa velikokrat privede do pogostih konfliktov z ostalim prebivalstvom (Zupančič 2006, 64).

3.4 IZOBRAZBA

Podatki iz Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj iz leta 2002 prikazujejo težavo nizke izobrazbe romskega prebivalstva, ki je še najbolj vidna v dolenjski regiji. Prav tu je najmanjši delež Romov z dokončano osnovno šolo in tudi najmanjši delež tistih, ki so končali srednjo šolo. Primerjava podatkov po spolu nam prikazuje podatke o manjši zastopanosti romskih žensk v vseh stopnjah dosežene izobrazbe, ki presega osnovno šolo (glej Sliko 3.2).

Slika 3.2: Dosežena izobrazbena struktura Romov po regijah

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS iz leta 2002 v Klopčič (2004, 24).

Podatki iz Strategije reševanja romske tematike v Mestni občini Novo mesto govorijo o devetih šolah, ki spadajo v občino (OŠ Bršljin, OŠ Šmihel, OŠ Grm, OŠ Drska, OŠ Center, OŠ Stopiče, OŠ Brusnice, OŠ Dragotina Ketteja ter OŠ Otočec) ter vključujejo v svoje izobraževanje tudi romske otroke. Preglednica vključenih Romov v osnovnošolsko izobraževanje za leto 2012 kaže, da je največ učencev Romov (iz naselja Brezje) vključenih v Osnovno šolo Bršljin, sledi ji osnovna šola Šmihel ter osnovna šola Dragotina Ketteja (Glej Tabela 3.2). Poročila iz osnovnih šol prikazujejo obetavne podatke o tem, da se število romskih učencev iz leto v leto povečuje (Jerič 2013, 18-19).

Kljub temu se osnovne šole srečujejo z vrsto težav, ki so povezane z izobraževanjem romskih učencev: *med romskimi učenci je mogoče zaznati veliko število ur opravičenega ter neopravičenega izostanka od pouka, prisotna je nizka stopnja motivacije za izobraževanje, večina preneha z obiskovanjem pouka pred dokončanjem devetletke, potrebno je veliko več individualnega dela z romskimi učenci, saj je stopnja njihove socializacije ob vstopu v šolo neprimerno nižja, kot pri ostalih otrocih, slabo poznavanje slovenskega jezika še dodatno otežuje funkcioniranje romskih otrok v šoli* (ibid., 19).

Tabela 3.2: Podatki o številu romskih otrok v osnovnih šolah v MONM

NAZIV ŠOLE	ŠTEVILO UČENCEV ROMOV / ŠOL. LETO 2011/2012
Bršljin	117
Šmihel	39
Grm	12
Drska	0
Center	1
Stopiče	10
Brusnice	0
OŠ Dragotina Ketteja	20
Otočec	7
SKUPAJ	206

Vir: Jerič 2013, 18.

3.5 ZAPOSLENOST TER POKLICNI INTERESI ROMOV NA DOLENJSKEM

Podatki popisa prebivalstva iz leta 2002 o številu brezposelnih oseb med Romi v primerjavi z ostalo populacijo v Sloveniji kažejo, da je med predstavniki romske skupnosti nadpovprečno število brezposelnih oseb in sicer približno 72,3 %. Ne glede na te podatke sta po ocenah v Sloveniji zaposlena le približno 2 % Romov, oziroma glede na druge podatke je zaposlenih

10 % pripadnikov romske skupnosti (Urad Vlade RS za narodnosti 2006). Novejših uradnih podatkov o zaposlenosti Romov ni mogoče pridobiti, kajti Zavod RS za zaposlovanje in Statistični urad RS od leta 2002 ne vodita več evidence o brezposelnih osebah glede na narodnostno ali etnično pripadnost.

Kljub temu Strategija za reševanje romske tematike v MONM navaja svoje podatke, ki so pridobljeni glede na kombinacijo atributov romske populacije s katerimi se občina srečuje pri svojem delu (kraj bivanja, značilni priimki, stil življenja,..) o brezposelnih Romih od leta 2007 do 2011 glede na starost (Glej Tabelo: 3.3).

Tabela 3.3: Brezposelne osebe po starosti v MONM

Starost/leto	2007	2008	2009	2010	2011
15-17 let	9	9	9	10	10
18-24 let	50	44	43	32	44
25-29 let	40	38	47	49	51
30-39 let	73	74	76	83	84
40-49 let	65	60	58	52	59
50-59 let	9	9	14	10	14
60 let ali več		1	1	1	
SKUPAJ	246	235	248	237	262

Vir: Jerič 2013, 35.

Na podlagi podatkov iz tabele je razvidno, da se število brezposelnih Romov v MONM z leti povečuje. Razlogi za to so največkrat v pomanjkljivi izobrazbi Romov, saj se vse več Romov prijavlja v evidenco brezposelnih oseb z nekončano osnovno šolo. Kljub prizadevanju Zavoda, da bi nadoknadili manjkajočo izobrazbo z obiskovanjem osnovne šole za odrasle ter kasneje nadaljevali v programih za pridobitev poklica, ni mogoče zaslediti večjega uspeha.

Čeprav delodajalci v kar 33 % (1468 potreb v obdobju I-VII 2012) iščejo delavce brez poklica (kot je primer gradbeništva) ter bi bili Romi kot iskalci dela pri tem lahko uspešni, to niso, ker največkrat za delo in s tem povezano »nizko« plačilo niso zainteresirani. Posledično se Romi v MONM v nobenem sektorju - ne v javnem niti v zasebnem praktično ne zaposlujejo, ker delodajalci največkrat niso zainteresirani za njihovo vključevanje predvsem zaradi nizke stopnje izobrazbe, odsotnosti delovnih navad ter pomanjkljive socializacije (Jerič 2013, 35-36).

4 PROGRAMI IN UKREPI DRŽAVE TER MESTNE OBČINE NOVO MESTO ZA IZBOLJŠANJE SOCIALNEGA POLOŽAJA ROMOV

Načini izobraževanja ter usposabljanja Romov v Sloveniji omogočajo vključevanje Romov v družbo in tako prispevajo k zmanjšanju njihove odvisnosti od socialne pomoči, pripomorejo k ohranjanju in razvoju identitete romske skupnosti ter k večji participaciji Romov v družbi. Programe, ki so namenjeni izobraževanju ter usposabljanju Romov, lahko razdelimo na tri modele, ki se medsebojno dopolnjujejo:

- **Integrativni model:** sem spadajo programi javnih del ter drugi programi aktivne politike zaposlovanja;
- **Socializacijski model:** gre za programe odprave vzrokov brezposelnosti ter konfliktov. Primera programov, ki spadajo v omenjeno skupino, sta izobraževanje in usposabljanje romske populacija kot priprava na zaposlitev in podpora ter pomoč nevladnih organizacij za pospeševanje medkulturnega dialoga;
- **Eksperimentalni/inovativni pristopi:** v to skupino spadajo npr. programi za uvajanje novih delovnih možnosti in zaposlitev, programi za spodbujanje ustvarjalnosti (Klopčič 2004, 43-44).

4.1 PROGRAMI NAMENJENI IZOBRAŽEVANJU IN ZAPOSLOVANJU ROMOV

Pravne podlage za posebne pogoje glede izobraževanja romskih otrok so bile v novo šolsko zakonodajo prvič vnesene leta 1996, medtem, ko so bile v letu 2000 in 2001 vnesene dodatne spremembe v Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih ter Zakon o osnovni šoli (Poročilo o položaju Romov v Sloveniji 2004, 25).

V letu 2000 je Vlada Republike Slovenije sprejela program za zaposlovanje Romov "Enakost možnosti". Program ugotavlja, da ima romska populacija zelo nizko izobrazbo, kar je poleg socialno-kulturnih značilnosti glavni razlog za slab položaj na trgu dela. Pri Romih se največkrat pojavlja začaran krog: nizek standard, ki vodi v slabšo usposobljenost ter se nadaljuje v brezposelnost, ki se zaključi z nizkim standardom. Program se je začel leta 2003, ukrepi pa se izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja (Klopčič 2004, 18).

Leta 2004 je bila sprejeta Strategija vključevanja Romov v vzgojo ter izobraževanje. Strategija predvideva pomoč Romov pri njihovi integraciji, s poudarkom na ohranjanju ter spoštovanju romskega jezika in kulture.

Najpomembnejše rešitve, ki jih navaja dokument so:

- vključevanje Romskih otrok v vzgojno-izobraževalni sistem vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole z namenom učenja romskega in slovenskega jezika;
- uvedba romskih pomočnikov, ki bodo otrokom pomagali prebroditi čustveno ter jezikovno oviro;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovne šole uvedba romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija standardov znanja v učnih načrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine ter identitete;
- stalno strokovno izpopolnjevanje ter do-izobraževalni programi za strokovne delavce;
- ne - segregacija (nehomogeni oddelki);
- raznovrstne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo ter opravljanje predsodkov;
- šolska neuspešnost romskih otrok, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne sme biti podlaga za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom;
- izobraževanje odraslih: v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 so zapisani cilji, ki predstavljajo izhodišča za določanje ciljev izobraževanja odrasle romske populacije: potreba po zvišanju splošne ravni odraslih, zvišanje izobrazbene ravni, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni

standard, povečati zaposljivost ter povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju. Posebna pozornost pri izobraževanju odraslih Romov bo namenjena za dvig izobrazbene ravni ter razvoja delovne sile, institutu romskega koordinatorja, posebnim standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi in zagotavljanju sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih ter brezplačne učne pomoči (Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji 2004, 5-6).

V skupini projektov "Izobraževanja kot priprave na zaposlitev" so projekti za izobraževanje odraslih, ki vključujejo posebne programe izobraževanja za premostitev pomanjkanja izobrazbe ter posledično nizke zaposlenosti. V Novem mestu se v okviru Razvojno Izobraževalnega centra RIC organizirajo posebni izobraževalni programi za Rome, ki služijo pripravi na zaposlitev. V program so vključeni Romi, ki prejemajo socialno pomoč in potrebujejo dodatno izobrazbo ter poklicno usposabljanje. Vključitev v izobraževanje predstavlja pogoj za prejemanje socialne pomoči. Leta 2003 so s sodelovanjem z območnim zavodom za zaposlovanje uspešno posredovali pri zaposlitvi v podjetju Revoz petih pripadnikov romske skupnosti, ki so uspešno dokončali osnovnošolsko izobraževanje (Klopčič 2004, 32).

4.2 AKTUALNI PROGRAMI ZA IZBOLJŠANJE IZOBRAŽEVANJA IN ZAPOSLOVANJA NA DOLENJSKEM

V tem delu sem predstavila programe in ukrepe, ki so trenutno aktivni na področju reševanja romske problematike na območju Novega mesta.

4.2.1 Programi javnih del za Rome

Leta 2002 je RIC Novo mesto pripravil nacionalni program javnega dela Romski koordinator za izobraževanje. V programu je bilo v letih 2003-2006 v RIC-u Novo mesto zaposlenih 14 delavcev, od tega 6 Romov. Na pobudo centralne službe Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) je konec leta 2006 RIC Novo mesto oblikoval ter prijavil na razpis nacionalni program javnega dela Socializacija in integracija Romov (v letu 2010 preimenovan v Pomoč Romom pri socializaciji), v katerega je bilo vključenih 6 izvajalcev iz MONM s skupno povprečno 18 odobrenimi delovnimi mesti. Tako je bilo v RIC-u v programu od leta 2007 do leta 2010 zaposlenih 16 delavcev, od tega 5 Romov. Od leta 2011

naprej RIC izvaja lokalni program javnega dela Pomoč Romom pri socializaciji. Tako je bilo od leta 2011 do 2012 je bilo v programu zaposlenih 8 delavcev, od tega 4 predstavniki romske skupnosti (RIC Novo mesto 2014).

Programi javnih del, ki jih je razvil RIC Novo mesto, so bili usmerjeni v pomoč Romom pri socializaciji, tako, da so se izvajale:

- *različne podporne aktivnosti v programih (programi, ki so jih izvajali v romskih naseljih, pri odpravljanju jezikovnih težav, pri motiviranju odraslih za vključevanje odraslih v različne izobraževalne programe, ...)*
- *različne dejavnosti za spodbujanje povezovanja (pomoč pri pripravi romske predstave, razstav, povezovanje z institucijami kot so npr. Gimnazija Novo mesto, Društvo zaveznikov mehkega pristanka iz Krškega, Šolski center Novo mesto, Adria Mobil, Krka, ...)*
- *različne oblike pomoči pri učenju*
- *različne dejavnosti za pomoč pri integraciji v lokalno okolje (glasbena skupina, sodelovanje na raznih prireditvah, pomoč v pisarni Zveze Romov v Novem mestu...) (RIC Novo mesto 2014).*

4.2.2 Splošni neformalni programi za odrasle Rome

Programe splošnega neformalnega izobraževanja za odrasle Rome pridobiva RIC na javnih razpisih Ministrstva za izobraževanje, kulturo in šport, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter preko različnih evropskih skladih. V letih 2006 do 2010 je resorno ministrstvo preko javnih razpisov sofinanciralo programe splošnega neformalnega izobraževanja za predstavnike romske skupnosti (RIC Novo mesto 2014).

Tabela 4.1: Pregled število romskih udeležencev v programih izobraževanja skozi leta

Izobraževalna sezona	Število programov	Število ur	Število udeležencev
2006/2007	3	138	42
2007/2008	4	150	74
2008/2009	8	426	125
2009/2010	15	913	319
2010/2011	2	114	30
SKUPAJ:	22	1741	590

Vir: Jerič 2013, 22.

Največje število izobraževalnih ur je bilo namenjeno programu pod skupnim imenom Šola za življenje, v katerih so udeleženci pridobivali veščine, znanja ter spretnosti, ki jih potrebujejo v vsakdanjem življenju (vodenje gospodinjstva, nega otrok, računalniška pismenost, poklicna vzgoja...) (Jerič 2013, 22).

4.2.3 Projekti, ki še trajajo

Program Vseživljenjsko učenje

Projekt, katerega glavni namen je izboljšati finančno pismenost med Romi, priprava gradiv, ki bodo prilagojena potrebam romske manjšine ter usmerjena v pridobivanje praktičnih veščin, bo trajal predvidoma od leta 2012 do 2015. Pomembna je izmenjava dobre prakse med državami na področju finančnega izobraževanja in usposabljanja (ibid., 23).

Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje 2

Program, ki traja od leta 2011 in se bo zaključil v letošnjem letu, postavlja v ospredje posameznika, ki naj bi se aktivno šolal oz. pridobil poklicno izobrazbo. Cilj programa je: zagotoviti delovanje romskega pomočnika v naseljih, kjer so vključeni Romi, uspešnejše doseganja standardov znanja romskih učencev v osnovnih šolah, zmanjšanje osipa romskih otrok ter romskih učencev v vrtcih in šolah ter dvig izobrazbene ravni romskih pomočnikov (ibid.).

Znotraj projekta potekajo na RIC-u številne aktivnosti kot so Motivacijski program za dvig izobrazbene ravni romskih pomočnikov, Mobilna svetovalna služba za Rome in priprava Načrta vrtca ter osnovne šole za Rome ter razvoj treh programov za boljše sodelovanje s starši otrok Romov, za odpravljanje stereotipov in predsodkov in za boljše spoznavanje romske kulture in zgodovine (RIC Novo mesto 2014).

Razvojno izobraževalni center zagotavlja vso podporo 14 romskim pomočnikom iz 15 osnovnih šol, ki so v projekt vključeni s ciljem pridobitve kompetenc znotraj srednjega strokovnega izobraževalnega programa Predšolska vzgoja, oz. poklica vzgojitelj predšolskih otrok (ibid.).

Program izobraževanja romskih pomočnikov obsega 8 strokovnih modulov:

Komunikacijske veščine, Igra za otroke, Matematika za otroke, Predšolska pedagogika, Razvoj in učenje predšolskega otroka, Naravoslovje za otroke, Družboslovje za otroke ter Varnost in zdravje v vrtcu.

V sklopu projekta se tako izvaja nadgradnja Mobilne svetovalne službe za Rome. Svetovalka motivira ter spodbuja starše za vključitev romskih otrok v izobraževanje, ozavešča starše romskih otrok o pomenu prisotnosti njihovih otrok pri pouku, nudi pomoč staršem pri spodbujanju otrok za učenje in šolske aktivnosti, nudi pomoč pri socializaciji in povečuje stopnjo funkcionalne pismenosti med odraslimi Romi in njihovimi otroci. V sklopu Mobilne svetovalne službe za Rome se predstavnikom romske skupnosti pomaga pri pridobivanju vseh odgovorov na njihova vprašanja, pri premagovanju neinformiranosti in neznanju slovenskega jezika ter motiviranju in usmerjanju za vključitev v različne izobraževalne programe (ibid.).

4.2.4 Projekti za prihodnost

Dosedanji projekti kažejo pozitivne rezultate izboljšanja romske problematike zaposlovanja, vendar gre za proces, ki se mora nadaljevati tudi v prihodnosti. Strategija reševanja romske tematike v Novem mestu predstavlja naslednje ukrepe:

a.) Usposabljanje za konkretno delo

Nosilec programa je RIC, katerega namen je večja socialna vključitev ter opolnomočenje romske skupnosti. Program naj bi se začel v letu 2014 s pomočjo državnih ter občinskih finančnih sredstev. Cilj je konkretno usposabljanje Romov na delovnem mestu. Potrebno je

povezovanje z drugimi gospodarskimi in negospodarskimi subjekti pri pripravi izvajanja programa zaposlitve (dejavnosti vzdrževanja ter čiščenja javnih površin, opreme, objektov,...). Temeljni namen je opremiti uporabnike z novimi znanji ter veščinami za konkretno delovno področje (Jerič 2013, 76).

b.) Nadgradnja javnih del ter aktivne politike zaposlovanja

Namen aktivnosti je pobuda Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve po razširitvi kriterijev za izpolnjevanje pogojev vključitve v javna dela ter aktivne politike zaposlovanja. MONM v sodelovanju z Zavodom za zaposlovanje območne enote Novo mesto in Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve skrbi za širitev zaposlitvene mreže ter zaposlovanja Romov. Ukrep temelji na dodatnem sofinanciranju mentorstva za vključevanje v delo ranljivih skupin ter na dodatnem oziroma ustreznem subvencioniranju zaposlitev po izteku javnih del (pri istem ali drugem delodajalcu). Prav tako, da bi se opredelilo daljše časovno obdobje trajanja javnih del za ranljive skupine prebivalcev (do 5 let). Pomemben člen tega ukrepa je dodatna stimulacija delodajalcev z subvencijami za zaposlovanje ranljivih skupin (ibid., 79).

c.) Socialno podjetništvo

Projekt, ki se je pričel lani in bo trajal do leta 2016, se navezuje na izdelavo različnih modelov socialnega podjetja, ki omogoča zaposljivost ter zaposlovanje Romov. Gre predvsem za ustvarjanje novih delovnih mest za Rome, opravljanje družbeno koristnih dejavnosti ter krepitev družbene solidarnosti in kohezije (ibid., 79).

Po pregledu in opisu programov, ki jih izvaja država in razne inštitucije je mogoče ugotoviti, da je zasnovanih veliko programov v korist izboljšanja težkega položaja Romov na področju zaposlovanja. Predvsem MONM, kjer je romska problematika zaposlovanja zelo aktivna, se zaveda, da se lahko le s pravimi ukrepi in strategijami brezposelnost pri Romih zmanjša. Tudi sama sem mnenja, da je potrebno delati v smeri aktivnega izobraževanja ter sodelovanja Romov z inštitucijami, ki jim bodo pomagale poiskati zaposlitev. Danes se prevečkrat srečujemo s teorijo in premalo z aktivnim delom. Menim tudi, da je potrebno, poleg vseh programov, ki so že aktualni in še bodo, voditi tudi evidenco vključevanja Romov in ne nazadnje tudi evidenco rezultatov, saj bomo le tako vedeli, ali je bil določen program uspešen ali ne.

5 ANALIZA STALIŠČ DELODAJALCEV V MESTNI OBČINI NOVO MESTO O ZAPOSLOVANJU ROMOV

V sklopu svoje diplomske naloge sem izvedla raziskavo med delodajalci v novomeških podjetjih. Hotela sem ugotoviti, kakšna so stališča delodajalcev na zaposlovanje romske skupnosti; na prednosti in slabosti, s katerimi se srečujejo, ko zaposlujejo Rome. Zanimali so me dejavniki, ki igrajo ključno vlogo pri zaposlovanju/ne-zaposlovanju Romov ter ali so delodajalci pripravljeni zaposliti romsko delovno silo. Dve ključni raziskovalni vprašanji na katera sem želela odgovoriti sta bili:

1. *Kateri so po mnenju delodajalcev dejavniki, ki pogojujejo zaposlovanje oziroma ne-zaposlovanje Romov v Novem mestu?*
2. *Kakšna so stališča delodajalcev v Mestni občini Novo mesto do zaposlovanja Romov v njihovih podjetjih?*

Za raziskavo, ki je potekala od decembra 2013 do maja 2014, sem uporabila kvantitativni pristop, in sicer metodo ankete. Sestavila sem 19 vprašanj, od katerih je bilo 17 vprašanj zaprtega tipa s podanimi odgovori in zadnji dve vprašanji sta imeli možnost odprtih odgovorov. Vzorec raziskave je zajemal 25 naključno izbranih podjetij v MONM. Z anketo sem začela v začetku letošnjega leta.

5.1 PRIKAZ IN INTERPRETACIJA PODATKOV

Slika 5.1: Poznavanje romske problematike

Vir: Štubler (2014).

Na vprašanje »Ali ste seznanjeni z romsko problematiko?« je največ - 56 % delodajalcev odgovorilo z odgovorom »poznam«, 16 % vprašanih romsko problematiko pozna zelo dobro, medtem ko je 30 % vprašanih slabo seznanjenih s problematiko Romov.

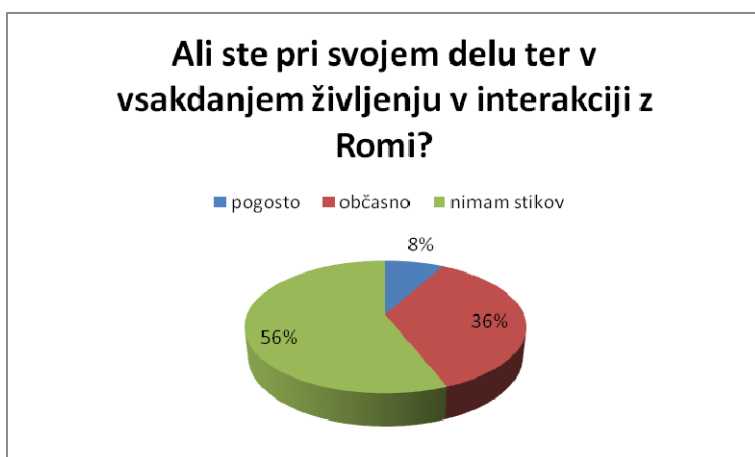
Slika 5.2: Prisostvovanje pri reševanju romske problematike

Vir: Štubler (2014).

Pri vprašanju »Kdo bi moral prisostvovati pri reševanju romske problematike?« je 32 % delodajalcev odgovorilo z odgovorom »država«, 8 % se jih je odločilo za občino, ostalih 60 % vprašanih pa se je odločilo za kombinacijo odgovorov. Večina jih meni, da je potrebno pri reševanju romske problematike sodelovanje več akterjev, največkrat gre za državo, občino in Rome. Dva delodajalca menita, da je potrebna še policija ter celotna družba.

Slika 5.3: Vsakodnevna interakcija z Romi

Vir: Štubler (2014).

Večina delodajalcev nima stika z Romi pri delu ter v vsakdanjem življenju. 36 % vprašanih se z Romi srečuje občasno, medtem, ko 8 % delodajalcev potrjuje pogoste interakcije z romsko skupnostjo.

Slika 5.4: Izkušnje z zaposlovanjem Romov

Vir: Štubler (2014).

Po zbranih in analiziranih podatkih je le 20 % anketiranih delodajalcev že zaposlovalo romsko delovno silo, medtem ko jih veliko več, kar 80 %, še nima izkušenj z zaposlovanjem Romov.

V nadaljevanju so analizirani odgovori delodajalcev (20 % vprašanih), ki so že zaposlovali/še zaposlujejo romsko delovno silo.

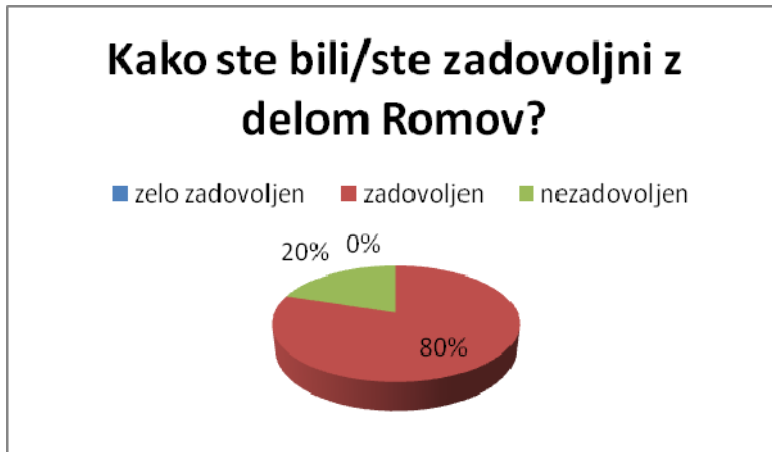
Slika 5.5: Dela, ki so jih opravljali/jih opravljajo Romi?

Vir: Štubler (2014).

Delodajalci, ki so romsko delovno silo že zaposlovali, so imeli le-te večinoma zaposlene v proizvodnji (80 %), nekateri pa so opravljali delo prodajalca/prodajalke (20 %).

Slika 5.6: Kako ste bili zadovoljni z delom Romov?

Vir: Štubler (2014).

Tisti delodajalci, ki so že zaposlovali romsko delovno silo ter so tudi izpolnili anketni vprašalnik, so v večini zadovoljni z delom Romov. 80 % jih je namreč zadovoljnih z njihovim delom, medtem ko je 20 % vprašanih z delom Romov nezadovoljnih. Nihče od vprašanih pa ni podal odgovora, da je z njihovim delom zelo zadovoljen.

Slika 5.6: Obnašanje Romov na delovnem mestu

Vir: Štubler (2014).

Svoja opažanja o obnašanju romske delovne sile je strnilo 5 delodajalcev, ki ima tudi izkušnje z zaposlovanjem Romov. Glede na pridobljene podatke sta si največkrat izbrana odgovora

ravno nasprotujoča, kajti 40 % delodajalcev meni, da se Romi družijo z vsemi, medtem ko je prav tako 40 % vprašanih mnenja, da se Romi družijo le z nekaterimi. 20 % delodajalcev meni, da se Romi družijo le med seboj.

Slika 5.7: Odsotnost Romov na delovnem mestu

Vir: Štubler (2014).

Ob primerjavi odsotnosti z dela med Romi in neromi sem na podlagi mnenja delodajalcev ugotovila, da večji meri prevladuje odgovor, ki nakazuje na večjo odsotnost Romov (60 % vprašanih) z dela v primerjavi z neromi. 40 % delodajalcev ugotavlja, da med Romi in neromi ni razlike glede odsotnosti z dela. Nihče pa ni pri romski delovni sili opazil manjše odsotnosti z dela.

Slika 5.8: Vzroki za prenehanje delovnega razmerja

Vir: Štubler (2014).

Na vprašanje, kaj je najpogostejši vzrok, da Romi prenehajo z delom v podjetju, je vseh 5 delodajalcev odgovorilo enako, in sicer, da gre največkrat za nedisciplino in kršenje pravil, kamor spada neprihajanje na delo, zamujanje. En odgovor se je navezoval tudi na alkoholizem, ki je bil v sklopu z nedisciplino in kršenjem pravil.

Slika 5.9: Razlogi, ki vplivajo na nizko zaposlenost Romov

Vir: Štubler (2014).

Poglavitni razlog za nizko zaposlenost Romov je po mnenju anketiranih delodajalcev slaba izobrazbena struktura (52 %), neuspešnost pri delu (14 %) ter pogosta odsotnost z dela in pomanjkanje možnosti zaposlitve za Rome s 5-odstotnimi točkami. 24 % delodajalcev meni, da na nizko zaposlenost romske skupnosti vplivajo še drugi dejavniki, ki se razlikujejo od posameznika do posameznika. Najpogosteje navajajo:

-nezainteresiranost Romov za delo, iskanje lažjih virov zaslужka kot so: kraje, preprodaja drog, izsiljevanje, preprodaja orožja,

-prevelike socialne podpore,

-strah Romov pred zaposlitvijo (malo izmed njih je dejansko pripravljenih sprejeti normalne človeške norme življenja-sprejemanje obveznosti in odgovornosti, enakost pred zakonom),

-stereotipi in predsodki,

-pomanjkanje poznavanje Romov in njihove kulture s strani ostalih državljanov,

-nedisciplina in

-slabe delovne navade.

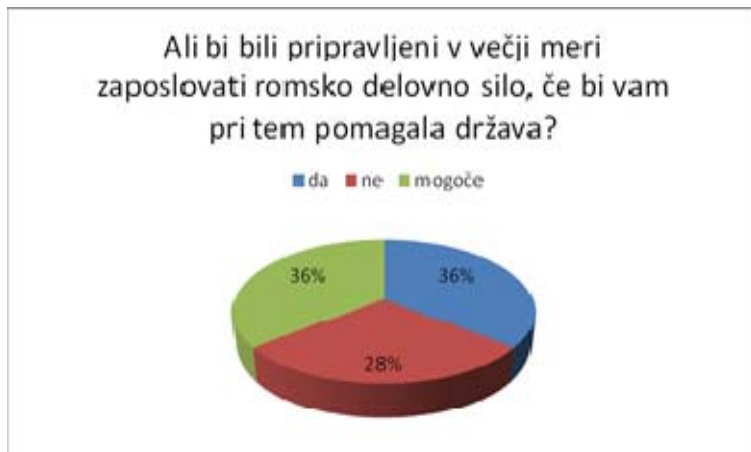
Slika 5.10: Pripravljenost na zaposlitev Romov

Vir: Štubler (2014).

Med anketiranimi delodajalci jih je na vprašanje »Ali bi bili pripravljeni zaposliti romsko delovno silo?« 36 % odgovorilo pritrdilno, enak odstotek delodajalcev bi jih mogoče zaposlilo, medtem, ko se 28 % delodajalcev ne bi odločilo za njih.

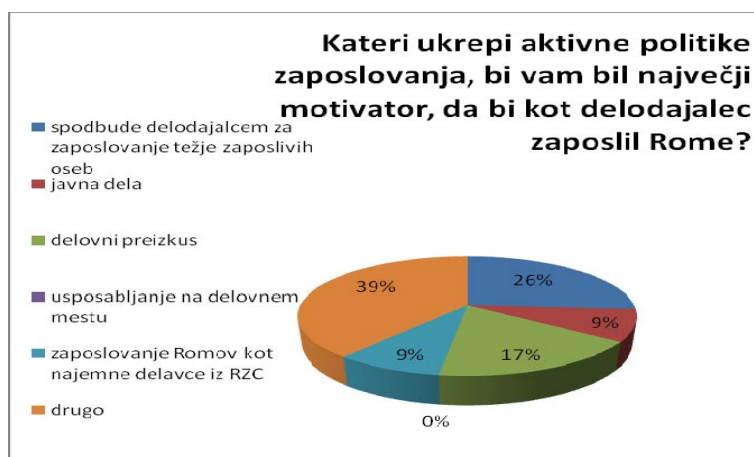
Slika 5.11: Pripravljenost na zaposlovanje Romov ob ustrezni pomoči

Vir: Štubler (2014).

Ob ustrezni pomoči države bi 36 % anketiranih povečalo svojo pripravljenost za zaposlovanje romske delovne sile, 36 % delodajalcev bi jih mogoče zaposlilo, medtem, ko se 28 % delodajalcev kljub pomoči države ne bi odločilo za zaposlitev Romov.

Slika 5.12: Aktivna politika zaposlovanja

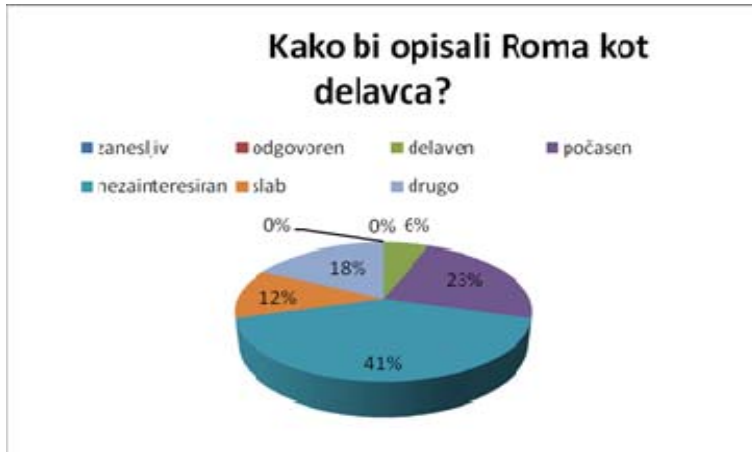

Vir: Štubler (2014).

Po mnenju večine anketiranih delodajalcev (39 %) je med ukrepi Aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) kot največji motivator za zaposlovanje romske delovne sile kombinacija ukrepov: največkrat gre za spodbude delodajalcem za zaposlovanje težjih zaposljivih oseb, javna dela ter delovni preizkus. 26 % jih meni, da bi bilo potrebno vzpodbujati delodajalce k zaposlovanju težjih zaposljivih oseb, 17 % jih meni, da bi bilo

pozitivno, če bi jih lahko zaposlovali preko delovnega preizkusa. Ostali odgovori so se porazdelili za zaposlovanje Romov preko javnih del (9 %) ter kot najemne delavce iz Romskega zaposlitvenega centra (v nadaljevanju RZC) (9 %).

Slika 5.13: Rom kot delavec

Vir: Štubler (2014).

Pri ugotavljanju mnenja delodajalcev o Romih kot o delovni sili sem ugotovila, da je večina vprašanih (41 %) označila Roma kot nezainteresiranega za delo in počasnega delavca (23 %). 12 % delodajalcev meni, da je Rom slab delavec. Nihče od vprašanih se ni odločil za lastnost zanesljivega delavca, kar govori o tem, da imajo delodajalci zelo slabo oz. negativno predstavo o Romu kot delavcu. 18 % delodajalcev je podalo druge odgovore na vprašanje kakšen je Rom kot delavec:

-odvisno od vsakega posameznika,

-kombinacija počasnosti, nezainteresiranosti in slabega delavca,

-delaven a premalo vztrajen

Slika 5.14: Dela primerna za romsko delovno silo

Vir: Štubler (2014).

Večina anketiranih delodajalcev je menila, da je primernost dela odvisna od usposobljenosti ter izobrazbe vsakega posameznega roma (87 %), medtem ko 13 % anketiranih meni, da so za Rome primerna enostavna ter nezahtevna dela.

Slika 5.15: Organizacija dela za Rome

Vir: Štubler (2014).

Na dano vprašanje je 67 % delodajalcev odgovorilo, da naj bi bila organizacija dela Romov enaka kot je za vse ostale državljane. 33 % anketiranih meni, da bi bili Romi uspešnejši v posebnih organiziranih oblikah.

Slika 5.16: Odgovornost za izboljšanje romskega položaja

Vir: Štubler (2014).

44 % anketiranih delodajalcev meni, da bi morali romski prebivalci v prvi vrsti sami poskrbeti za izboljšanje svojega položaja, medtem ko je 20 % mnenja, da lahko pri izboljšanju romskega položaja največ naredi država z ostalimi institucijami. Kar 36 % anketiranih pa zagovarja dejstvo, da je potrebna kombinacija moči – tako s strani države in inštitucij kot s strani Romov samih.

Odprto vprašanje 1: Stališča delodajalcev o načinu reševanja romske problematike

Pri tem odprtem vprašanju sem anketirane delodajalce vprašala, kako naj bi se po njihovem mnenju reševala romska problematika. Večinoma so se odgovori navezovali na to, da bi se Rome moralo obravnavati kot ostale državljane – predvsem kar se tiče prevzemanja odgovornosti. Veliko jih je tudi mnenja, da bi bilo potrebno zmanjšanje socialnih pomoči, ki jih dobijo, legalizacija romskih naselij ter več poudarka dati na izobraževanje Romov. Nekaj najpogostejših odgovorov anketiranih delodajalcev, kako bi reševali romsko problematiko:

- *»Po Ameriškem vzoru: postavitev rezervatov, kjer bi se morali sami preživljati z delom, brez možnosti zapustitve rezervata,«*
- *»Enako obravnavanje Romov z ostalimi državljani-tako glede pravi kot glede odgovornosti,«*
- *»Država bi morala nameniti sredstva, prav tako EU za subvencije stroškov zaposlitve. Prav tako, bi morala država ukiniti vsakršno finančno pomoč Romom, ki nočejo delati ali so po svoji krivdi brez zaposlitve,«*

- *»Tako, da se jim "poreže krila", ki so jih dobili v zadnjih desetih letih. To pa se bolj kot ne nanaša na dolenjske Rome, saj so Romi drugod veliko bolj civilizirani in si želijo biti isti kot ostali-biti sprejeti. Naši pa se obnašajo, kot da bi morali vsi mi delati za njih, da je vse njihovo, ustrahujejo, saj vedo da imajo moč. Za začetek bi jim morali porušiti tiste barakice, pobrati orožje in subvencije za otroke, ki si jih kar med seboj podajajo in bodo potem še prosili dela,«*
- *»Več sproščenega druženja ob raznih kulturnih dogodkih, spoznavanje njihovega življenja in navad-vse to vodi v večje zaupanje in prilagoditev ene in druge strani,«*
- *»S celostnim pristopom! Znižanje socialnih transferjev po eni strani in po drugi zagotovitev delovnih mest in nagrajevanja aktivnega vključevanja Romov v zaposlitev,«*
- *»Enako kot za vse državljane RS, brez dodatnih privilegijev, ki jih ima trenutno romska populacija (črne gradnje, toleranca pri kršenju zakonodaje...),«*
- *»Menim, da bi se jih moralo v določenih področjih omejiti in jim odvzeti določene pravice, ki jih ščitijo pred zakonodajo. Prav tako bi se jim morale omejiti finančne podpore, ki jih s pridom izkoriščajo, ob tem pa ne pokažejo nikakršnega interesa za zaposlitev ali spremembo življenjskih navad. Ker so (predvsem Romi na Dolenjskem) kralji podzemlja in kriminala, sem prepričana, da imajo preveč odprta vsa vrata. Najprej bi morali oni sami poskrbeti za svojo problematiko in predlagati rešitve, šele nato bi se na občinski ali državni ravni odločalo o tem. Pravna država bi morala veljati za vse skupnosti in narodnosti. Brez izjem,«*
- *»Pri Romih je pomembno, da se vzpostavi zaupanje med Romi in ostalimi državljani. Sedaj je problematika kriminala in pomanjkanje pravne države pri Romih tako velika, da žal ne more pridi do izboljšanja v smislu zaposlovanja ali kakršnekoli integracije Romov...Romi so še vedno deležni vse podpore države v smislu lažjega vključevanja v okolje, bivanjskih razmer, socialne podpore, medtem, ko ostali državljani in upokojniki ostajajo brez osnovnih dohodkov, ki so jih zaslužili...Na drugi strani pa vidimo, da je življenje Romov vse prej kot siromašno. Država nima vpogleda v njihove dohodke, delo na črno je pri njih način dela, droge in trgovanje z ukradenim blagom in orožjem pa njihova glavna dejavnost...Dokler država torej ne bo poskrbela za pravično razdelitev socialnega dohodka, plačevanja davkov in ukinitve sive ekonomije*

pri Romih in sankcionirala prestopnike, kot to počne pri ostalih državljanih, se situacija pri zaposlovanju Romov ne more urediti» in

- *»Država bi morala spodbujati zaposlovanje Romov, podjetja bi morala biti bolj pripravljena zaposliti Rome, predvsem pa bi Romi morali delo opravljati resno in zanesljivo, da bi ovrgli slab glas, na katerem so.«*

Odgovori na to vprašanje se navezujejo na to, da ima večina anketiranih delodajalcev premalo izkušenj z zaposlovanjem romske delovne sile in potem takem je njihova predstava o Romih kot delavcih pogosto izkrivljena. Skoraj vsi so mnenja, da bi Romi morali sami največ prisostvovati k večji udeležbi na trgu delovne sile ob ustreznih ukrepih države. Sama se pridružujem mnenju anketiranih delodajalcev, da bi morali položaj Romov v MONM izboljšati s celotnim pristopom, ki se kaže na eni strani z znižanjem socialnih transferjev ter po drugi strani z zagotavljanjem novih delovnih mest za Rome ter ustreznih spodbud delodajalcev za zaposlovanje le-teh. Gre za proces, ki ni enostranski in se ne bo zgodil čez noč. Menim, da je pripravljenost vseh akterjev (Romov, delodajalcev in države) ključ do uspeha, ki se kaže v večji udeležbi Romov na trgu delovne sile in posledično z izboljšanjem socialnega in družbenega položaja le-teh.

Odprto vprašanje 2: Mnenje delodajalcev o izboljšanju romske problematike

Zadnje vprašanje v anketi, ki je bilo prav tako odprtega tipa se je nanašalo na mnenja, nasvete anketiranih, kaj in kako bi pripomogli k izboljšanju romske problematike. V alinejah je predstavljenih nekaj najzanimivejših odgovorov tistih delodajalcev, ki so na to vprašanje odgovorili:

- *»Žal so na slabem glasu in prevečkrat enačimo posameznika s skupnostjo, kar je narobe. Med njimi so tako dobri kot slabi, kar pa tako in tako velja tudi za vse nas«,*
- *»Rome je potrebno izobraževati in usposablјati. Potrebno je urediti nadzor nad finančnimi sankcijami, ki bi omejile njihovo negativno početje«,*
- *»Romi so brezposelni, ker sami ne želijo delati. Preprosto so nezainteresirani«,*
- *»Pri zaposlovanju ni problem zaposliti Roma ker je Rom, ampak zato, ker si največkrat Rom ne želi zaposlitve, zato delodajalec išče zanesljivejše delavce, ki jih ne*

bo potrebno nadomestiti po enem tednu. V Novem mestu je kar nekaj Romov, ki so na dobrih službenih položajih, predvsem zaradi svoje sposobnosti in zainteresiranosti»,

- *»Menim, da je reševanje romske problematike danes zelo težak in dolgotrajen proces, predvsem zato, ker je bilo veliko zamujenega. Predvsem bi bilo potrebno (tako kot povsod) delati na odgovornosti, spoštovanju pravil in standardov, pa naj gre za učence v osnovni šoli ali kasneje«.*

Glede na odgovore delodajalcev je razvidno, da pri izboljšanju položaja Romov v MONM igra največjo vlogo izobraževanje. Potrebno je začeti že zelo zgodaj – z obiski romskih otrok v vrtcih, kjer se že lahko učijo socializacije z drugimi otroci. Romske otroke je potrebno spodbujati, da dokončajo osnovno šolo ter s končanjem poklicne šole pridobijo poklic, ki jim nudi zaposlitev. Z odgovori vprašanih se strinjam in sem mnenja, da je izobraževanje ključnega pomena za večjo udeležbo Romov na trgu delovne sile v MONM. Nekdo, ki ima končano poklicno šolo, ima mnogo večje možnosti, da dobi delo, kot nekdo, ki šole ni končal. Menim tudi, da je mnenje anketiranih delodajalcev in ostalih delodajalcev o romski delovni sili velikokrat napačno, saj jih večina nima izkušenj z zaposlovanjem le-teh, ter si tako na podlagi morebitne slabe izkušnje enega delodajalca, ki je že zaposlil Rome ustvari mnenje, ki ga odvrne, da bi sploh poskusil zaposliti Roma. Sem mnenja, da bi si morali delodajalci v MONM v večji meri prizadevati za zaposlovanje romske delovne sile in imeti v ospredju njihove sposobnosti ter kvalitete namesto njihove etnične pripadnosti.

5.2 KLJUČNE UGOTOVITVE RAZISKAVE

Cilj diplomske naloge je bil poiskati odgovora na dve raziskovalni vprašanji in sicer: *»Kateri so dejavniki, ki po mnenju delodajalcev pogojujejo zaposlovanje oz. ne-zaposlovanje Romov v Novem mestu?«* ter *»Kakšna so stališča delodajalcev v Mestni občini Novo mesto do zaposlovanja Romov v njihovih podjetjih?«* Da bi prišla do ustreznih odgovorov sem se lotila lastne raziskave. Anketirala sem novomeške delodajalce, saj je bil moj glavni cilj raziskave raziskati njihova stališča do zaposlovanja romske delovne sile. V vzorec raziskave sem vključila 25 naključno izbranih podjetij na območju občine Novo mesto.

Raziskava je pokazala, da dve tretjini anketiranih podjetij pozna romsko problematiko, kar pomeni, da so seznanjeni s težavami in problemi, s katerimi se srečujejo Romi. Kljub temu pa

več kot polovica anketiranih nima stika z Romi pri delu in/ali v vsakdanjem življenju. Premajhna družbena vključenost Romov je lahko posledica »nezanimanja« iz ene ali druge strani. Ali so Romi tisti, ki se umikajo stiku z ostalimi državljani in zakaj ali pa gre na drugi strani za slabe izkušnje delodajalcev z Romi, kar botruje temu, da nimajo pogostejših stikov z njimi. Prav tako je le 20 % delodajalcev že zaposlovalo Rome, medtem ko ostalih 80 % nima izkušenj z zaposlovanjem romske populacije. Ta nizek odstotek priča o tem, da so Romi (mnogo) premalo vključeni na trg dela. Se pa pojavlja vprašanje čemu tako nizka zaposlenost. Tisti, ki so že zaposlovali Rome, so jih večinoma zaposlili v proizvodnji in večinoma so bili z njihovim delom zadovoljni.

Ključno vprašanje raziskave in hkrati prvo raziskovalno vprašanje je bilo odkritje dejavnikov, ki so po mnenju delodajalcev pripeljali do prenehanja delovnega razmerja Romov oziroma odkritje dejavnikov, ki vplivajo na nizko zaposlenost Romov v MONM. Anketirani, ki so zaposlovali Rome, so bili pri odgovorih enotni in sicer, da se je delovno razmerje prenehalo zaradi nediscipline in kršenja pravil (ne-prihajanje na delo, zamujanje). Iz tega lahko sklepam, da gre za neupoštevanje pravil pri Romih, saj bi morda ob upoštevanju le-teh svoje zaposlitve obdržali. Na podlagi tega lahko sklepam, da se Romi še vedno premalo zavedajo odgovornosti ter dolžnosti, ki jih prinese delovno razmerje. Po mnenju večine anketiranih so vzroki za nizko zaposlenost Romov predvsem njihova nizka izobrazbena struktura, neuspešno pri delu, pogosta odsotnost z dela ter kombinacija dejavnikov kot so: njihova nezainteresiranost za dela (pretežno povezano s (pre)velikimi socialnimi in drugimi podporami), iskanje drugih virov zaslužka kot so: kraja, preprodaja drog, orožja, stereotipi in predsodki, slabe delovne navade, nedisciplina.

Rezultati analize so tako pokazali glavne dejavnike, ki pri anketiranih delodajalcih botrujejo, da se premalokrat odločajo za zaposlitev romske populacije. Na podlagi analiz teh podatkov sem dobila odgovor na prvo raziskovalno vprašanje, kjer sem hotela poiskati dejavnike, ki po mnenju delodajalcev vplivajo na nizko zaposlenost Romov. Dejavniki, kot so nizka izobrazbena struktura Romov, delovna neuspešnost, neupoštevanje pravil in nedisciplina, so ključnega pomena za delodajalce (glede na njihove odgovore), da se ne odločajo za zaposlovanje romske delovne sile in tako predstavljajo pomemben element pri reševanju problema njihove brezposelnosti v MONM. Z odkritjem dejavnikov izvemo kje je težava za tak majhno udeležbo Romov na trgu delovne sile, sedaj pa je pomembno vprašanje kako in na kakšen način bomo reševali ta problem. Vsekakor imajo tu glavno vlogo inštitucije - kot so

država, občina, delodajalci, da z aktivnimi programi in ukrepi prisostvujejo k večji zaposljivosti romske delovne sile v MONM. Pomembno je aktivno sodelovanje vseh akterjev, saj lahki le aktivno sodelovanje pripelje do želenih rezultatov – v mojem primeru, do večje zaposljivosti Romov v MONM.

V nadaljevanju je raziskava pokazala, da so delodajalci v veliki meri pripravljene zaposliti romsko delovno silo. Skoraj 40 % delodajalcev, bi se odločilo sprejeti Roma za delavca v svojem podjetju. Podoben odstotek delodajalcev bi mogoče zaposlilo Roma, medtem ko se slaba tretjina anketiranih ne bi odločila za zaposlovanje romske populacije. Na podlagi teh podatkov sem dobila odgovor na moje drugo raziskovalno vprašanje, ki se je nanašalo na odkritje stališč, ki jih imajo delodajalci do zaposlovanja Romov v MONM. Moja predvidevanja so nakazovala stanje nizke pripravljenosti delodajalcev do zaposlovanja romske delovne sile v njihovih podjetjih. Glede na opravljeno raziskavo pa razmeroma visoka pripravljenost delodajalcev, da sprejmejo Roma kot delavca v svoje podjetje, prikazuje, da delodajalci med svojim kadrom iščejo delavca, ki je sposoben določeno delo opravljati kakovostno, ne glede na njegovo etično, versko, ... pripadnost. Glede na raziskavo, delodajalci izražajo potrebo po pomoči in podpori države in ostalih institucij, ki bi jih motivirala za zaposlovanje Romov. Anketirani so med ukrepi APZ najbolj naklonjeni spodbudam države (finančnim, organizacijskim, ...), ki bi jih motivirale za zaposlovanje Romov, zavzemajo se tudi za zaposlovanje Romov preko javnih del in delovnih preizkusov.

Menim, da so stališča delodajalcev do zaposlovanja Romov v svojih podjetjih na območju občine Novo mesto pozitivna in sprejemljiva, saj jih je večina naklonjenih k zaposlovanju letih. Na eni strani igrajo delodajalci veliko vlogo pri iskanju in zaposlovanju delovne sile ter pomembno je, da so naklonjeni vsem oziroma kot je odgovoril eden izmed anketiranih:

»Kriterij za zaposlitev v našem podjetju ni ali je Rom ali ni. Vsak, ki upošteva pravila dela in organizacije v podjetju, je dobrodošel. Lahko povem, da imamo z nekaterimi Romi zelo pozitivne izkušnje: poleg dobrega dela v tovarni, so dokončali tudi srednjo šolo, bili izbrani za delo na projektu v tujini in so cenjeni delavci.«

Vsekakor pa so na drugi strani pomembni »vzvodi«, ki morajo biti na voljo delodajalcev, da se odločajo za Rome kot svoje sodelavce. V Zborniku Razvojnega partnerstva Romski zaposlitveni center predvidevajo, da bi bilo za uspešno vključitev Romov na trg delovne sile potrebno naslednje:

- vključitev Romov za daljše/neomejeno časovno obdobje (3 – 5 let oziroma dokler traja zaposlitev)
- stalna možnost vključevanja v APZ
- zagotavljanje stalnega finančnega vira (nameski vir, skladi)
- potreba po razvoju socialne ekonomije (Žagar 2007, 49).

Tudi sama sem mnenja, da mora biti APZ stalna in aktivna. V ta proces je potrebno aktivno vključevanje delodajalcev, inštitucij in Romov samih. Predvsem oni so tisti, ki tudi po mnenju anketiranih delodajalcev, lahko največ naredijo za svoj boljši življenjski položaj. Vsekakor gre za dolgotrajen proces, ki potrebuje veliko vloženega truda za doseganje pozitivnih rezultatov.

Glede na raziskavo bi lahko razbrala, da so stališča delodajalcev do zaposlovanja romske delovne sile razmeroma pozitivna – saj so le-ti v veliki meri naklonjeni njihovem zaposlovanju. Na drugi strani jih dejavniki, kot so nizka izobrazbena struktura, pogosta odsotnost z dela in nedisciplina, »zaustavljajo«, da bi se večkrat odločili za zaposlitev Roma. Pomembno je, da se vsaka stran (tako delodajalci kot Romi sami) potruji po svojih najboljših močeh in poskuša drugi strani pomagati do boljšega življenjskega položaja.

Socialno problematiko romske skupnosti, med katero spada tudi zaposlovanje, ni mogoče reševati le delno ali posamično, saj to privede do rešitve le za posameznika ali do posameznega problema, medtem ko problematika ostaja. Menim še, da je potrebno, da se z romsko skupnostjo začne ukvarjati celoten del družbene skupnosti ter ji pomagati pri njihovi integraciji.

6 ZAKLJUČEK

Romi v Sloveniji, še posebej Romi v dolenski regiji, še vedno živijo v neugodnih socialnih razmerah: neizpolnjeni osnovni pogoji bivanja, izredno nizka izobrazbena struktura, velika brezposelnost, kar vodi v še veliko socialno izključenost. Eden najpomembnejših dejavnikov izboljšanja položaja Romov ter spodbujanje socialne vključenosti je zagotovo zaposlitev, ki predstavlja boljše finančno stanje posameznikov in družin, neodvisnost ter hkrati tudi večjo socialno povezanost z ostalimi ljudmi.

Romska populacija spada med težko zaposljivo skupino prebivalstva, kar je predvsem posledica njihova slabe izobrazbene strukture. Vsi podatki, ki sem jih predstavila v diplomski nalogi, kažejo na nizko izobrazbeno strukturo romske skupnosti, saj večina Romov v MONM nima končane niti osnovne šole. Izobrazbena struktura Romov je pomemben dejavnik, ki vpliva na njihovo zaposlovanje. Poleg tega je pri Romih opazna velika nemotiviranost za delo, slabo razvite delovne navade, problematične higienske navade, visoka stopnja medsebojne konfliktnosti in nezanesljivost.

S preučitvijo analiz podatkov lastne raziskave sem odgovorila na prvo raziskovalno vprašanje o dejavnikih, ki po mnenju delodajalcev najbolj vplivajo na zaposlenost Romov na območju MONM. Najbolj težavna je nizka izobrazbena struktura, saj podatki pričajo izredno majhnem deležu tistih Romov, ki uspešno zaključijo osnovno šolo, medtem ko je delež tistih, ki se vpišejo na srednje (poklicne) šole še manjši. Posledično je novomeškim Romom zaradi nezadostne izobrazbe tako še bolj otežen vstop na trg dela. Med ostale dejavnike, ki po mnenju delodajalcev vplivajo na to, ali bodo vzeli Roma za delavca spadajo še: strah delodajalcev pred pogostimi odsotnostmi z dela, nedisciplina, neuspešnost pri delu, nezainteresiranost Romov, prevelike socialne podpore, ukvarjanje z dejavnostmi v okviru sive ekonomije in/ali ilegalnimi posli.

Poleg dejavnikov sem si v diplomski nalogi poizkušala odgovoriti na vprašanje kakšna so stališča delodajalcev do zaposlovanja Romov v njihovih podjetjih. Rezultati raziskave so pokazali pozitivne smernice delodajalcev, da bi bili pripravljene ob večji pomoči države ter ostalih inštitucij pogosteje zaposlovati romsko delovno silo. Ti odgovori igrajo pomembno vlogo pri izboljšanju položaja romske delovne sile na trgu dela v MONM. Da bi se položaj Romov lahko izboljšal pa so pomembni ukrepi. Novomeška občina je izdelala Strategijo reševanja romske tematike v Novem mestu, ki je plod desetletnega raziskovanja na področju

Romov. Velik del strategije je namenjen ukrepom in programom, ki igrajo ključno vlogo za večjo zaposljivost Romov. Pomembno je, da programi zaživijo tudi v praksi in se stalno dopolnjujejo in posodabljaajo saj gre za več-desetletni proces.

Problem zaposlovanja Romov na Dolenjskem – natančneje v Novem mestu se je počasi začel reševati, vendar bo potrebno na tem področju še veliko narediti. Za uspešno reševanje tega vprašanja je potrebna skupna aktivnost tako državnih organov, lokalnih skupnosti, kot tudi Romov samih. Kar nekaj časa ter truda bo potrebno, da bo večinsko prebivalstvo začelo sprejemati Rome ter njihovo kulturno drugačnost, da bodo živeli z njimi v sožitju in ne bo prihajalo do konfliktov. Na drugi strani pa bodo morali tudi Romi spoznati, da brez njihovega aktivnega sodelovanja ne more pridi do izboljšanja položaja, za kar pa je izredno pomembna njihova aktivnost na področju zaposlovanja, saj je prav zaposlitev tista, ki bi jim prinesla boljše finančno stanje in večjo družbeno vključenost.

7 LITERATURA

1. Babič Ivaniš, Nada, Špela Urh, Vera Klopčič in Margita Adamič. 2006. Raziskava izobraževalnih in poklicnih interesov Romov. V *Poklicno informiranje in svetovanje za Rome- PIRS: Zbornik projekta*, ur. Nada Žagar in Vera Klopčič, 197 – 276. Črnomelj: Zavod za izobraževanje.
2. Cigler, Tina in Branka Bukovec, ur. 2007. *Romi med pozitivno in negativno diskriminacijo: Zapisnik okrogle mize in razprave*. Novo mesto: Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.
3. Delovna skupina za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje. 2004. *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
4. Devetak, Silvo. 2005. *Diskriminacija na etnični in verski osnovi v Sloveniji*. Maribor: ISCOMET - Inštitut za etnične in regionalne študije.
5. Državni zbor Republike Slovenije. 2003. *Mnenje vlade Republike Slovenije o predlogu zakona o romski skupnosti*. Dostopno prek: http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C12565D400354E68C1256D520043C243&db=kon_zak&mandat=IV&tip=doc (5. junij 2014).
6. E-gradivo za usposabljanje svetovalcev za delo s ciljno skupino Romov. 2014. *Ohranjanje in razvoj različnih oblik romskega jezika, romske kulture, informativne in založniške dejavnosti*. Dostopno prek: http://zik.tpsola.com/gradivo-szr/ohranjanje_in_razvoj_razlinih_oblik_romskega_jezika_romske_kulture_informativne_in_zalonike_dejavnosti.html (3. junij 2014).
7. Horvat Muc, Jožek. 2003. Romi na Slovenskem. V *Evropa, Slovenija in Romi*, ur. Vera Klopčič in Miroslav Polzer, 59 – 52. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
8. Horvat Muc, Jožek. 2014. *Romi v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.ds-rs.si/sites/default/files/file/DamijanaZ/Komisija-mednarodna/s19t2_gradivo.doc (3. junij 2014).
9. Ivanc, Robert. 2009. *Struktura romskih naselij v Prekmurju s poudarkom na infrastrukturni opremljenosti*. Dostopno prek: http://www.drustvo-geografopomurja.si/projekti/zborovanje/zbornik/sRobert%20Ivanc_T.pdf (5. maj 2014).
10. Jerič, Mateja. 2014. *Strategija reševanja romske tematike v Mestni občini Novo mesto*. Dostopno prek: http://www.novomesto.si/media/doc/svet/seje/2013/24.%20seja/05.%20StrategijaResevanjaRomskeTematikeV_MONM.pdf (15. junij 2014).

11. Klopčič, Vera. 2004. *Projekt CPR »Romi v procesih evropske integracije/razvoj modelov izobraževanja in usposabljanja Romov za povečanje rednega zaposlovanja«* Vsebinsko poročilo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
12. ---2007. *Položaj Romov v Sloveniji: Romi in Gadže*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja
13. Gašperšič Meta. 2007. Romi in okolje. V *Razvojno partnerstvo Romski zaposlitveni center: Zbornik projekta s priporočili partnerjev za spremembe pristopov do izobraževanja in zaposlovanja Romov*, ur. Mateja Softić, Urška Zelič in Polona Šturm, 10 – 13. Škocjan, Ljubljana: Razvojno partnerstvo Romski zaposlitveni center.
14. Ministrstvo za finance. 2007. *Obrazložitev finančnih načrtov neposrednih proračunskih uporabnikov*. Dostopno prek: http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Prora%C4%8Dun/Sprejeti_prora%C4%8Dun/2007/Sprejeti_proracun_Republike_Slovenije_za_let_2007/Obrazlozitev_financnih_nacrtov/OBR07_15.pdf (15. junij 2014).
15. Ministrstvo za notranje zadeve. 2014. *Romska skupnost*. Dostopno prek: http://www.mnz.gov.si/si/o_ministrstvu/manjsine/romska_skupnost/ (15. julij 2014).
16. Ministrstvo za zunanje zadeve. 2006. *Mnenje na poročilo komisarja za človekove pravice Sveta Evrope o napredku Slovenije pri izvajanju njegovih priporočil (2003-2005)*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Svet_Evrope/MNENJE_NA_POROCILO_KOMISARJA_ZA_CLOVEKOVE_PRAVICE_SVETA_EVROPE_O_NAPREDKU_SLOVENIJE_PRI_IZVAJANJU_NJEGOVIH_PRIPOROCIL_sloven.pdf (1. junij 2014).
17. Neuman, W.L. 1997. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
18. Obreza, Janez. 2003. Romi v slovenskem pravem redu in njihova politična participacija na lokalni ravni v luči predvidenih zakonskih sprememb. V *Evropa, Slovenija in Romi*, ur. Vera Klopčič in Miroslav Polzer, 45 – 57. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
19. Romski svet. 2014. *O izvoru Romov*. Dostopno prek: <http://www.romsvet.si/sl-si/romi-v-sloveniji/o-izvoru-Romov> (20. julij 2014).
20. *Razvojno izobraževalni center Novo mesto*. 2014. Dostopno prek: <http://www.ric-nm.si/si/projekti/nacionalni/uspesno-vkljucevanje-romov/> (7. julij 2014).
21. Rudaš, Darko. 2003. Večno vprašanje: So Romi res tako slabi, kot nekateri trdijo? V *Evropa, Slovenija in Romi*, ur. Vera Klopčič in Miroslav Polzer, 103 – 112. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

22. Smerdu, Franc in Jožef Giodani. 2003. *Romi na območju ZRSZ Območna služba Novo mesto in ukrepi za razreševanje njihovega težavnega položaja na trgu dela*. Novo mesto: Zavod republike Slovenije za zaposlovanje.
23. Softić, Mateja, Urška Zelič in Polona Šturm, ur. 2007. *Zbornik projekta s priporočili partnerjev za spremembe pristopov do izobraževanja in zaposlovanja Romov: EU program pobude Skupnosti EQUAL 2004 – 2006 za Republiko Slovenijo*. Škocjan, Ljubljana: Razvojno partnerstvo Rromski zaposlitveni center.
24. Statistični urad Republike Slovenije. 2002. *Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji v letu 2002*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Popis2002/Popis2002.asp> (5. junij 2014).
25. ---2009. *Prebivalstvena piramida, Slovenija*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2299 (27. avgust 2014)
26. Svet Evrope. 2014. *Mnenje Vlade RS na poročilo Komisarja za človekove pravice o spremljanju napredka Slovenije 2003-2005*. Dostopno prek: http://www.svetevrope.si/res/dokument/download38fa.pdf?id=/res/dokument/1729-_1.pdf&url=/res/dokument/1729_1.pdf&title=mnenje_vlade_rs_na_porocilo_komisarja_za.pdf (28. april 2014).
27. Šircelj, Milivoja. 2002. *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: Popisi 1921 – 2002*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/pub/sestava_preb_slo.pdf (26. april 2014).
28. Štrukelj, Pavla. 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov: Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Družina.
29. Štubler, Sanja. 2014. *Anketa o zaposlovanju Romov v Mestni občini Novo mesto*. Novo mesto: anketa
30. Tancer, Mladen. 1994. *Vzgoja in izobraževanje Romov na Slovenskem*. Maribor: Obzorja.
31. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. 2004. *Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/cns/doc/0410140830046_93v6_porocilo.doc (7. julij 2014).
32. --- 2014. *Romska etnična skupnost*. Dostopno prek: http://www.un.gov.si/si/manjsine/romska_skupnost/statisticni_in_osnovni_podatki/ (26. april 2014).
33. *Ustava Republike Slovenije*. 2014. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/ustava-zakoni/ustava-republike-slovenije/> (15. julij 2014).
34. Vlada Republike Slovenije, Urad za narodnosti. 2014. *Splošne informacije o romski etnični skupnosti v Republiki Sloveniji*. Dostopno prek:

<http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/IzrednaGradivo3.pdf>
(15. junij 2014).

35. *Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZRomS-1)*. Ur. l. RS 33/2007. Dostopno prek: http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C12565D400354E68C1257248002DDFE7&db=kon_zak&mandat=IV&tip=doc (5. maj 2014).
36. *Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO-UBP1)*. Ur. l. RS 93/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20074600> (5. maj 2014).
37. Zupančič, Jernej. 2006. Funkcije in problemi romskih naselij v luči boljše družbene integracije Romov. V *Poklicno informiranje in svetovanje za Rome- PIRS: Zbornik projekta*, ur. Nada Žagar in Vera Klopčič, 56 – 74. Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo.
38. Zveza Romov Slovenije. 2014. *Predstavitev Zveze Romov Slovenije*. Dostopno prek: http://www.zveza-romov.si/Kdo_smo,601,0.html (7. julij 2014).
39. Žagar, Stanislav. 2007. V *Razvojno partnerstvo Romski zaposlitveni center: Zbornik projekta s priporočili partnerjev za spremembe pristopov do izobraževanja in zaposlovanja Romov*, ur. Mateja Softić, Urška Zelič in Polona Šturm, 47 – 50. Škocjan, Ljubljana: Razvojno partnerstvo Romski zaposlitveni center.
40. Winkler, Peter. 1999. *Romi v Sloveniji*. V *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji: (vademekum)*, ur. Mirko Komac, 66 – 70. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

PRILOGA

PRILOGA A: Anketa o zaposljivosti Romov v Mestni občini Novo mesto

Pozdravljeni!

Sem Sanja Štubler, študentka 4. letnika Sociologije-kadrovskega menedžmenta na Fakulteti za družbene vede. Trenutno posvečam svoj čas pisanju diplomske naloge in zato se obračam na vas s prošnjo po sodelovanju. Moja diplomska naloga obravnava romsko problematiko in se glasi: »Zaposlovanje Romov z vidika novomeških podjetij«. Namen diplomske naloge je analiza pridobljenih podatkov ter iskanje konkretnih rešitev, ki bi omogočile izboljšavo zaposlovanja Romov v novomeških podjetjih. Vljudno bi vas prosila, da si vzamete nekaj minut časa in odgovorite na vprašanja, ki mi bodo omogočila natančen vpogled na problematiko Romov in kasnejšo uspešnejšo analizo podatkov. Pri vprašanjih z možnim odgovorom: drugo, drugi...bi prosila, da pojasnite svoj odgovor oziroma svojo odločitev.

1.) Ali ste seznanjeni z romsko problematiko?

- a.) Romsko problematiko zelo dobro poznam
- b.) Romsko problematiko poznam
- c.) Romsko problematiko slabo poznam

2.) Kdo bi po vašem mnenju moral prisostvovati pri reševanju romske problematike?

- a.) Država
- b.) Državljeni
- c.) Občina
- d.) Podjetja
- e.) Romi
- f.) Neodvisne institucije
- g.) Drugi:

3.) Ali ste pri svojem delu ter v vsakdanjem življenju v interakciji z Romi?

- a.) Da, pogosto
- b.) Da, občasno
- c.) Nimam stikov

4.) Koliko ljudi je zaposlenih v vašem podjetju?

- a.) Manj kot 50 zaposlenih
- b.) Med 50 in 250 zaposlenih
- c.) Več kot 250 zaposlenih

5.) Ali imate oziroma ste že imeli izkušnje z zaposlovanjem Romov?

- a.) Da

b.) Ne

6.) Kakšno delo oziroma delovna mesta so pri vas opravljali / še opravljajo Romi?

- a) Proizvodnja
- b) Uprava
- c) Drugo:

7.) Kako ste bili oziroma ste zadovoljni z delom pri vas zaposlenih Romov?

- a.) Zelo zadovoljen
- b.) Zadovoljen
- c.) Nezadovoljen

8.) Kakšno obnašanje se kaže pri zaposlenih Romih v vašem podjetju?

- a.) Družijo se z vsemi
- b.) Držijo se zase
- c.) Družijo se le z nekaterimi
- d.) Drugo:

9.) Kako se kaže odsotnost Romov v primerjavi z ostalimi zaposlenimi v vašem podjetju? (Ali so Romi v primerjavi z ostalimi zaposlenimi več/manj/enako časa preživel na delovnem mestu; imeli več/manj/enako število delovnih ur na mesec)

- a.) Odsotnost Romov je v primerjavi z ostalimi zaposlenimi VEČJA
- b.) Odsotnost Romov je v primerjavi z ostalimi zaposlenimi MANJŠA
- c.) Odsotnost Romov je v primerjavi z ostalimi ENAKA

10.) Kateri so najpogostejši vzroki, ki pripeljejo do prenehanja delovnega razmerja z Romi?

- a.) Prenehanje zaposlitve za določen čas
- b.) Upokojitev
- c.) Nedisciplina in kršenje pravil (ne-prihajanje na delo, zamujanje)
- d.) Alkoholizem
- e.) Mentaliteta
- f.) Drugo:

11.) Kateri so glavni razlogi, ki po vašem mnenju vplivajo na nizko zaposlenost Romov?

- a.) Slaba izobrazbena struktura
- b.) Neuspešnost pri delu
- c.) Pogostna odsotnost z dela
- d.) Neustrezne bivalne razmere
- e.) Pomanjkanje možnosti zaposlitve za Rome
- f.) Drugo:

12.) Ali bi bili pripravljeni zaposliti Rome?

- a.) Da
- b.) Ne

c.) Mogoče

13.) Ali bi bili pripravljeni v večji meri zaposlovati romsko delovno silo, če bi vam pri tem ustrezno pomagala država?

- a.) Da
- b.) Ne
- c.) Mogoče

14.) Kateri ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki jih poznate, bi vam bil največji motivator, da bi kot delodajalec zaposlili Rome (možnih je več odgovorov)?

- a.) Spodbude delodajalcem za zaposlovanje težje zaposljivih oseb
- b.) Javna dela
- c.) Delovni preizkus
- d.) Usposabljanje na delovnem mestu
- e.) Zaposlovanje Romov kot najemne delavce iz RZC

15.) Kako bi opisali Roma kot delavca? (Možnih je več odgovorov)

- a.) Zanesljiv
- b.) Odgovoren
- c.) Delaven
- d.) Počasen
- e.) Nezainteresiran
- f.) Slab
- g.) Drugo:

16.) Kakšna dela so po vašem mnenju najbolj primerna za romsko delovno silo?

- a.) Enostavna, nezahtevna fizična dela (nabiranje zelišč, čiščenje,..)
- b.) Težja fizična dela (gradbeništvo, komunala)
- c.) Odvisno od usposobljenosti in izobrazbe Romov
- d.) Drugo:

17.) Kako bi po vašem mnenju najbolje organizirali delo Romov?

- a.) Enako kot za vse ostale državljane
- b.) Preko posebnih organizacij
- c.) Drugo:

18.) Kdo mora po vašem mnenju največ narediti, da bi se romska problematika izboljšala?

- a.) Romi sami
- b.) Država in ostale institucije
- c.) drugo:

19.) Ali lahko glede na prejšnje vprašanje napišete kako bi se morala po vašem mnenju reševati romska problematika? (Ne glede na obkrožen prejšnji odgovor)

20.)Ali imate še kakšen nasvet, mnenje, ki bi pripomoglo k izboljšanju romske problematike (večji zaposljivosti le-teh)?